

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ALGILADIKLARI SOSYAL DESTEK DÜZEYİ
İLE SOSYAL YETKİNLİK BEKLENTİSİ DÜZEYLERİNİN BAZI
DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

Begüm ŞENCAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA 2009

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ALGILADIKLARI SOSYAL DESTEK DÜZEYİ
İLE SOSYAL YETKİNLİK BEKLENTİSİ DÜZEYLERİNİN BAZI
DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

Begüm ŞENCAN

Danışman : Prof .Dr. Banu İNANÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA 2009

ukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu alışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Banu İNANÇ
(Danışman)

ye: Yrd. Doç. Dr. Sabahattin AM

ye: Yrd. Doç. Dr. M. Sencer BULUT

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen ėretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

...../...../ 2009

Doç. Dr. Azmi YALÇIN
Enstitü Müdür V.

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, izelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ALGILADIKLARI SOSYAL DESTEK DÜZEYİ İLE SOSYAL YETKİNLİK BEKLENTİSİ DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

Begüm ŞENCAN

Yüksek Lisans Tezi , Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Danışman : Prof. Dr. Banu İNANÇ

Nisan, 2009, 92 Sayfa

Bu çalışmanın genel amacı bazı değişkenlere göre (cinsiyet, sınıf düzeyi, ailenin sosyo- ekonomik düzeyi, anne ve babanın eğitim durumu, annenin çalışıp çalışmaması, kardeş sayısı, yakın arkadaşın oluş olmaması) öğrencilerin ailelerinden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyi ve sosyal yetkinlik beklentisi düzeylerini incelemektir.

Araştırmanın örneklemini Adasokağı Lisesi, Adana Erkek Lisesi, Şehit Temel Cingöz Lisesi ve Yüreğir Lisesinde okuyan ve seçkisiz olarak belirlenen 678 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak Yıldırım (1997) tarafından geliştirilen Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Bilgin (1999) tarafından geliştirilen Sosyal Yetkinlik Beklentisi Ölçeği, Bacanlı (1990) tarafından geliştirilen Sosyo-Ekonomik Düzey Ölçeği ve araştırmanın bağımsız değişkenleri ile ilgili bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Araştırmada elde edilen veriler değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Pearson Moment Korelasyon Analizi, ikili gruplarda Bağımsız Gruplar t Testi, ikiden fazla gruplarda Tek Yönlü Varyans Analizi ile değerlendirilmiştir.

Yapılan analizler sonucunda aileden ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek düzeyi ile sosyal yetkinlik beklentisi düzeyi arasında düşük düzeyde bir ilişki olduğu

sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın alt amaçlarına yönelik analizlerin sonucunda ise bazı değişkenlerin aileden ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek ve sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri ile arasında anlamlı farklılık olduğu bazı değişkenlerle ise aralarında anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Algılanan Sosyal Destek, Sosyal Yetkinlik Beklentisi, Ergenlik

ABSTRACT

RESEARCH OF THE PERCEIVED SOCIAL SUPPORT LEVEL BY HIGH SCHOOL STUDENTS AND SOCIAL SELF EFFICACY EXPECTATION LEVEL ACCORDING TO SOME VARIABLE

Begüm ŞENCAN

Master Thesis, Department of Educational Sciences

Supervisor : Prof. Dr. Banu İNANÇ

April, 2009, 92 Pages

General aim of the study was to investigate the relation between perceived social support and self- efficacy expectation in relation to some variables.

Subjects were attending 678 randomly chosen students four high schools in Seyhan and Yüreğir municipal district.

Perceived Social Support Scale adapted by Yıldırım (1997), Social Self Efficacy Expectation Scale adapted by Bilgin (1999) and Socio-Economic Level Scale developed by Bacanlı (1990) and personal information questionnaire were used to collect data.

The coefficient of correlation were calculated through Pearson Moment Correlation Analysis and t Test for independent samples and Oneway Analysis of variance statistical techniques were used for the data analysis.

Results did not reveal any meaningful correlation between perceived family social support level and social self efficacy expectation level, nevertheless a significant correlation between correlation between perceived level of social support from friends and social self efficacy expectation level was observed.

Key Words : Perceived Social Support, Social Self Efficacy Expectation, Adolescence

ÖNSÖZ

Bu çalışmada temel amaç algılanan sosyal destek ile sosyal yetkinlik beklentisi arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

Yüksek lisans eğitimim boyunca ve tez çalışmam süresince pek çok kişinin desteğini hissetmek bana her zaman güç ve moral vermiştir.

Çalışmamın en başından itibaren beni engin bilgi ve deneyimiyle yönlendiren, en moralsiz olduğum anlarda bile bana moral veren Sayın Hocam ve Danışmanım Prof.Dr. Banu İNANÇ’a, gösterdiği sabır, harcadığı zaman ve emek için sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Tezimi okuyarak gerekli düzeltmeler konusunda beni yönlendiren jüri üyelerim Yrd. Doç.Dr. Sabahattin ÇAM’a ve Yrd. Doç.Dr. M. Sencer BULUT’a teşekkürlerimi sunarım.

Tez aşamamda gelişim psikolojisi ile ilgili kaynaklara ulaşmamda yardımcı olan Doç.Dr. Meral Kılıç Atıcı’ya, teşekkür ederim.

Tezimle ilgili çalışmalarım boyunca yanımda olan arkadaşlarım Fatoş YAŞAR DİLMAÇ’a ve Sehir HİLOOĞLU’na teşekkür ederim.

Benim bugünlere gelmemde sonsuz emeği,sabır, hoşgörüsü ve fedakarlığı olan, her zaman destek ve güvenlerini hissettiğim, çocukları olmaktan ömrüm boyunca gurur duyduğum canım annem Berrin ŞENCAN’a ve canım babam Ahmet ŞENCAN’a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Umutlarımın bittiği anda bile müthiş mizah yeteneği ile beni güldürmeyi başaran, kardeşten çok daha fazlası olan biricik canım kardeşim Buğra ŞENCAN’a verdiği destek ve moral için sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. İyi ki varsın...

BEGÜM ŞENCAN

*Bu araştırma Çukurova Üniversitesi Araştırma Fonu tarafından (EF2007YL34) desteklenmiştir.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖZET	i
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	iv
TABLolar LİSTESİ	xi

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	7
1.3. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi.....	9
1.4. Sayıtlar.....	10
1.5. Sınırlılıklar.....	11
1.6. Tanımlar.....	11

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Algılanan Sosyal Destek ile İlgili Kuramsal Açıklamalar ve İlgili Araştırmalar..	12
2.1.1. Sosyal Destek Kavramı.....	12
2.1.2. Sosyal Destek Modelleri.....	14
2.1.3. Sosyal Destek Türleri.....	14
2.1.4. Algılanan Sosyal Destek.....	17
2.1.5. Sosyal Ağ.....	18
2.1.6. Yurtiçi ve Yurt Dışında Sosyal Destek ve Algılanan Sosyal Destek ile İlgili Yapılmış Araştırmalar.....	19
2.1.6.1. Konu ile İlgili Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar.....	19
2.1.6.2. Konu ile İlgili Yurtiçinde Yapılmış Araştırmalar.....	24

2.2.Sosyal Yetkinlik Beklentisi ile İlgili Kuramsal Açıklamalar ve İlgili Araştırmalar.	32
2.2.1. Yetkinlik Beklentisi ve Kaynakları.....	32
2.2.2. Yetkinlik Beklentisi Süreçleri.....	33
2.2.3. Yetkinlik Beklentisi Boyutları.....	34
2.2.4. Sosyal Yetkinlik Beklentisi.....	34
2.2.5. Yurtiçi ve Yurt Dışında Yetkinlik Beklentisi ve Sosyal Yetkinlik Beklentisi ile İlgili Yapılmış Araştırmalar.....	35
2.2.5.1. Konu ile İlgili Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar.....	35
2.2.5.2. Konu ile İlgili Yurtiçinde Yapılmış Araştırmalar.....	37

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli.....	41
3.2. Evren ve Örneklem.....	41
3.3. Veri Toplama Araçları.....	43
3.3.1. Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ).....	43
3.3.2. Sosyal Yetkinlik Beklentisi Ölçeği Ergen Formu (SYBÖ- E-Formu).....	44
3.3.3. Sosyo- Ekonomik Düzey Ölçeği (SEDÖ).....	45
3.3.4. Kişisel Bilgi Formu.....	47
3.4. Verilerin Toplanması.....	47
3.5. Verilerin Analizi.....	47

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Algılanan Sosyal Destek ve Sosyal Yetkinlik Beklentisi Arasındaki İlişki.....	49
4.2. Aileden Algılanan Sosyal Desteğe İlişkin Bulgular.....	49
4.2.1. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri	49
4.2.2. Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal	

Destek Düzeyleri.....	50
4.2.3. Öğrencilerin Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri.....	51
4.2.4. Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri.....	52
4.2.5. Öğrencilerin Annelerinin Çalışıp Çalışmama Durumlarına Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri.....	54
4.2.6. Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri.....	54
4.2.7. Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri.....	56
4.3. Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Desteğe İlişkin Bulgular.....	57
4.3.1. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri.....	57
4.3.2. Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri.....	58
4.3.3. Öğrencilerin Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri.....	59
4.3.4. Öğrencilerin Yakın Arkadaşları Olup Olmaması Durumuna Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri.....	60
4.4. Sosyal Yetkinlik Beklentisine İlişkin Bulgular.....	61
4.4.1. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeyleri...61	
4.4.2. Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeyleri.....	62
4.4.3. Öğrencilerin Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeyleri.....	63
4.4.4. Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeyleri.....	64
4.4.5. Öğrencilerin Yakın Arkadaşları Olup Olmaması Durumuna Göre Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeyleri.....	65

BÖLÜM V

TARTIŞMA ve YORUM

5.1. Aileden ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek ile Sosyal Yetkinlik Beklentisi Arasındaki İlişki.....	67
5.2. Aileden Algılanan Sosyal Destek.....	67
5.3. Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek.....	71
5.4. Sosyal Yetkinlik Beklentisi.....	73

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar.....	76
6.2. Öneriler.....	77
6.2.1. Uygulamacılara Yönelik Öneriler.....	77
6.2.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	78
KAYNAKÇA.....	79
EK.....	90
ÖZGEÇMİŞ.....	92

TABLOLAR LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 1. Araştırmanın Örneklem Grubunu Oluşturan Öğrencilerin Okullara Göre Dağılımı.....	42
Tablo 2. Araştırmanın Örneklem Grubunu Oluşturan Öğrencilerin Cinsiyetlerine ve Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı.....	42
Tablo 3. Lise Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları.....	49
Tablo 4. Lise Öğrencilerinin Sınıf Düzeylerine Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları...50	50
Tablo 5. Lise Öğrencilerinin Sınıf Düzeylerine Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	51
Tablo 6. Lise Öğrencilerinin Ailelerinin Sosyo- Ekonomik Düzeylerine Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları.....	51
Tablo 7. Lise Öğrencilerinin Ailelerinin Sosyo- Ekonomik Düzeylerine Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	52
Tablo 8. Lise Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Durumlarına Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları.....	53
Tablo 9. Lise Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Durumlarına Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	53
Tablo 10. Lise Öğrencilerinin Annelerinin Çalışıp Çalışmama Durumlarına Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları.....	54
Tablo 11. Lise Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Durumlarına Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları.....	55

Tablo 12. Lise Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Durumlarına Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	55
Tablo 13. Lise Öğrencilerinin Sahip Oldukları Kardeş Sayısına Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları.....	56
Tablo 14. Lise Öğrencilerinin Sahip Oldukları Kardeş Sayısına Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	57
Tablo 15. Lise Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları.....	57
Tablo 16. Lise Öğrencilerinin Sınıf Düzeylerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları.....	58
Tablo 17. Lise Öğrencilerinin Sınıf Düzeylerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	59
Tablo 18. Lise Öğrencilerinin Ailelerinin Sosyo- Ekonomik Düzeylerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları.....	59
Tablo 19. Lise Öğrencilerinin Ailelerinin Sosyo- Ekonomik Düzeylerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	60
Tablo 20. Lise Öğrencilerinin Yakın Arkadaşları Olup Olmama Durumlarına Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları.....	61
Tablo 21. Lise Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeylerine İlişkin Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları.....	61
Tablo 22. Lise Öğrencilerinin Sınıf Düzeylerine Göre Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeylerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları.....	62
Tablo 23. Lise Öğrencilerinin Sınıf Düzeylerine Göre Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeylerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	62

Tablo 24. Lise Öğrencilerinin Ailelerinin Sosyo- Ekonomik Düzeylerine Göre Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeylerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları.....	63
Tablo 25. Lise Öğrencilerinin Ailelerinin Sosyo- Ekonomik Düzeylerine Göre Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeylerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçlar.....	64
Tablo 26. Lise Öğrencilerinin Sahip Oldukları Kardeş Sayısına Göre Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeylerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları.....	64
Tablo 27. Lise Öğrencilerinin Sahip Oldukları Kardeş Sayısına Göre Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeylerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları..	65
Tablo 28. Lise Öğrencilerinin Yakın Arkadaşları Olup Olmama Durumlarına Göre Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeylerine İlişkin Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları.....	66

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem

Ergenlik dönemi, insan yaşamında, içinde pek çok değişimi barındıran evrelerden biri olarak kabul edilmektedir. Gerek insan yaşamında önemli yere sahip olan bir dönem olması gerekse bedensel, cinsel, bilişsel, duygusal ve sosyal pek çok değişimin gerçekleştiği bir dönem olması nedeniyle ergenlik dönemi bugüne kadar pek çok araştırmaya konu olmuştur. Ergenlik dönemi üzerinde önemle durulan bir dönem olmasının yanında farklı tanımlamalarının da yapıldığı bir dönemdir. Farklı yazarlar ergenlik dönemini farklı şekillerde tanımlamışlardır.

Hall'ın (1904) ergenliği “fırtına ve stres zamanı” olarak tanımlamasına karşılık Sieg'e göre (1971) ergenlik, insanda bireyin yetişkine özgü ayrıcalıklarının kendisine verilmediğini hissettiği zaman başlayan ve yetişkinin tüm gücü ve toplumsal konumu toplum tarafından bireye verildiği zaman sona eren gelişim dönemidir (Aktaran: Gander ve Gardiner, 2001; 438).

Bazı yazarlar tarafından ergenlik, çocuklukla yetişkinlik arasında yer alan, biyolojik, psikolojik, zihinsel ve sosyal açıdan bir gelişme ve olgunlaşmanın yaşandığı yetişkinliğe geçiş dönemi olarak tanımlanmıştır (Atkinson, Atkinson, Hilgard, 1995; 125; Kulaksızoğlu, 1998; 29; Yörükoğlu, 2000; 13; Yavuzer, 2001; 262; Yazgan-İnanç, Bilgin ve Kılıç-Atıcı, 2004; 229). Birleşmiş Milletler Örgütü'nün tanımına göre “Genç, 15 ile 25 yaşları arasında, öğrenim gören, hayatını kazanmak için çalışmayan ve ayrı bir konutu bulunmayan kişidir”(Aktaran: Yörükoğlu, 2000; 13-14).

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılabilceği gibi ergenlik, birbirinden farklı şekillerde tanımlanmış bir dönemdir. Ancak bu tanımların ortak noktası pek çok farklı alanda gelişme kaydedilen çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olmasıdır. Ergenlik dönemi çocuklukla yetişkinlik arasında yer alan bir dönem olmasının yanında oldukça karmaşık değişimlerin birarada yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemde ergen bedensel, cinsel, bilişsel, ahlaki ve sosyal yönden pek çok gelişme yaşamaktadır.

Çocukluk döneminde göreceli olarak yavaşlayan bedensel büyüme ve gelişme, ergenlik döneminde yeniden hızlanarak, bu dönem sonunda yetişkinlikteki yapısına ulaşır (Yazgan-İnanç, Bilgin ve Kılıç-Atıcı, 2004; 240).

Ergenlik döneminde birey bilişsel yönden de gelişme yaşamaktadır. Bu dönemde somut işlemler döneminin nitelikleri aşılmış, soyut işlemler dönemine ulaşılmıştır; artık nesnelerin kavramlarla, simgelerle gösterilebildiği bir bilişsel gelişim süreci gerçekleşmektedir (Topses, 2003; 96). Somut işlemler dönemindeki çocuklarla soyut işlemler dönemindeki ergenler arasındaki temel fark; ergenlerin bir olayın çok değişik yönlerini görebilmeleri ve bilgiyi soyut olarak üretebilmeleridir. Ayrıca ergenler dil gelişimi bakımından da kavramların, atasözlerinin, deyimlerin anlaşılmasında problem yaşamamakta ve yazılı dili de bir yetişkin kadar etkili kullanabilmektedirler (Senemoğlu, 2007; 50).

Ergenlik dönemindeki birey Kohlberg'in ahlaki gelişim kuramına göre ikinci düzey olan geleneksel düzeyde bulunmaktadır. Geleneksel düzeyin üçüncü ve dördüncü evreler olmak üzere iki evresi vardır. Üçüncü evre; kişilerarası uyum eğilimi, dördüncü evre ise kanun ve düzen eğilimi evresidir. Geleneksel düzeyde yer alan üçüncü evrede akran gruplarıyla işbirliği gözlenir. İyi davranış başkalarına yardım etmek ya da onları mutlu etmektir. Başkaları tarafından onay görmek ve iyi çocuk olmak önemlidir. Geleneksel düzeyde yer alan dördüncü evrede ise doğru davranış, otoriteye ve sosyal düzene uygun olarak kişinin görevini yerine getirmesidir. Artık akran gruplarının kurallarının yerini, toplumun kural ve kanunları almıştır. Kanunlar sorgulanmadan kabul edilir ve kanunlara uymayanlar asla onaylanmaz (Senemoğlu, 2007; 66).

Ergenlik dönemi bireyin sosyal yönden de gelişme yaşadığı bir dönemdir. Ergenlik döneminde bireyin sosyal gelişim sürecinde en fazla ilişki içinde olduğu kişiler aile üyeleri ve arkadaşlarıdır. Ergenler en çok bu kişilerin destek ve bilgisine ihtiyaç duyarlar. Bu nedenle ergenlik döneminde sosyal gelişim, denildiğinde ergenin ailesi ve arkadaşlarıyla ilişkisi ve bu iki gruptan beklentileri üzerinde durulması önem taşımaktadır.

Ergenlerin toplumsallaşma sürecinde aile en etkili öğedir. Çünkü aile; bilgi,

değer, tutum, rol ve alışkanlıkların kuşaktan kuşağa aktarılmasında en önemli rolü oynar. Aile gence kılavuzluk eder, örnek oluşturan davranışlarla gencin kişiliğini, düşüncelerini, davranışlarını biçimlendirir (Williamson ve Campbell, 1985; Aktaran: Yazgan-İnanç, Bilgin ve Kılıç-Atıcı, 2004; 266). Dolayısıyla ergenin kişiliğinin biçimlendiği bu dönemde ailesinin desteğini görmesi önemlidir.

Ergenler ne yapmaları gerektiğinin söylenmesini istemeseler de anne babalarının özgürlük sağlayıp sorumluluk vererek kendilerine yol göstermesini istemektedirler. Anne babalarıyla iyi ilişkiler içinde olan ergenler, onların yardım ve rehberliğine gereksinim duymaktadırlar. Ergenlik döneminde bireyler anne babalarının yaptıklarıyla ilgilenmelerini, gerektiğinde de kendilerine moral vererek destek olmalarını isterler. Tüm ergenlerin rehberliğe ve disipline gereksinimleri vardır (Yazgan-İnanç, Bilgin ve Kılıç-Atıcı, 2004; 266-267). Herhangi bir konuda problem yaşadıklarında ya da bir konuyla ilgili karar verme sürecinde anne ve babalarının bilgi ve deneyimine ihtiyaçları vardır. Ancak buna karşılık ergenlik dönemi aynı zamanda arkadaşların etkisinin diğer dönemlere oranla artış gösterdiği bir dönemdir.

Çocukluktan ergenliğe geçişte anne babanın etkisi tamamen ortadan kalkmamasına rağmen akranların etkisi anne babanın etkisine göre daha fazladır. (Kandel ve Andrews, 1987; Aktaran: Kıran-Esen ve Aktuğ, 2007; 14). Ergen birey büyüyerek erişkin birey haline gelene kadar onu etkileyen en önemli kişiler artık arkadaşları olmuştur. Özellikle çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemi yaşayan ergen birey için arkadaş ilişkileri ve arkadaş değişiklikleri ayrı bir değer ve anlam kazanır (Abalı, 2004; 157). Ergenler sorunlarını arkadaşları ile paylaşınca kendilerini rahatlamış hissederler. Arkadaşlarının, duygularını yetişkinlerden daha iyi anladığına inanır ve akran gruplarıyla daha fazla zaman geçirirler (Kıran- Esen ve Aktuğ, 2007; 14).

Ergenlikte arkadaşlığın stratejik bir işlevi vardır. Arkadaşlık, hem ergenin toplumsal becerileri öğrenmesi, kendini tanımak için yaptığı araştırmada merkezi bir rol oynaması açısından hem de yine ergenin anne babadan bağımsızlığını kazanması, karşı cinsle ilişkiler kurması ve kimliğinin onaylanması açısından gencin toplumsallaşmasında önemli bir etken olarak yer alır. Ayrıca, ergenin arkadaşlık ilişkileri kuramayışı ya da arkadaşlarla çatışmalı ilişkilerinin olması daha sonraki psikolojik sorunların yordayıcısı olmaktadır. Arkadaşlar, birbirine eşlik etme, önerileri

ve önemli sorunları güven duyarak paylaşma, koruyup kollayan sürekli bir birliktelik oluşturma ve stresli durumlara uyum sağlamada önemli kişilerdir (Lempers ve Clark-Lempers, 1993; Aktaran: Yazgan-İnanç, Bilgin ve Kılıç-Atıcı, 2004; 270). Yani ergenlik döneminde arkadaşlarla kurulan ilişkide de problemleri, sıkıntıları paylaşma, karşılıklı destek olma söz konusudur. Ergenlik döneminde birey pek çok alanda gelişim göstermektedir. İçinde bulunduğu bu karmaşık evrede sosyal destek görmesi onun problemlerini çözmesine yardımcı olabilir.

Ergenlik döneminde ebeveynlerden ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek, benlik saygısının gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Sosyal destek ergenin olumsuz kişilik geliştirmesinde etkili olabilecek kişilere karşı koruyucu bir etki yaratarak, ergenin kimliğini geliştirmesine yardımcı olmaktadır. Ergen ebeveynlerinden ve arkadaşlarından sağladığı destekle benlik saygısını geliştirir ve kendisini güvende hissederek (Huurre, Kamulainen ve Aro, 1999). Kendini güvende hisseden, benlik saygısı yüksek, aile ve arkadaşlarından yüksek düzeyde sosyal destek aldığını algılayan bir ergenin sosyal yetkinlik beklentisinin de yüksek olacağı düşünülmektedir.

Sosyal yetkinlik, sosyal gelişimde özel bir öneme sahiptir. Diğer gelişim dönemlerine oranla ergenlik döneminde sosyal yetkinlik duygusuna ulaşma düzeyi bireyin daha sonraki ilişki ve etkileşimlerinin belirlenmesinde etkili olur (Bilgin,1999; 7). Sosyal yetkinlik beklentisi Connly (1989) tarafından; “sosyal ilişkilerde bireysel becerilere bağlı olarak sergilenen performansı hakkında, bireyin kendisine yönelik değerlendirmesi” olarak tanımlanmaktadır. Sosyal yetkinlik beklentisi, sosyal atılganlık, genel ilişkilerde gösterilen çaba, bir sosyal grup ya da etkinliğe katılma, samimi ve dostane tutum, insanlardan yardım alıp verme gibi bazı becerileri gösterebilmeyi gerektirir. (Aktaran: Bilgin, 1999; 7). Dolayısıyla sosyal desteğin zayıflaması sosyal yetkinlik beklentisinin de düşmesine neden olabilmektedir (Karahan, Sardoğan, Özkamalı ve Menteş; 2006, 36). Çünkü sosyal yetkinlik beklentisinin göstergesi olan bu beceriler aynı zamanda ergenlik dönemindeki bireyin sosyal gelişiminde aile ve arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde de önemli yer tutan becerilerdir. Ergenin aile ve arkadaşlarından sağlanan sosyal destek de sosyal gruba katılım, yardım alıp verme, samimi ilişkiler kurma gibi bazı becerileri gerektirir. Çünkü ergenin bu becerileri göstermeden sosyal destek sağlaması

mümkün değildir.

Ergenlik dönemi bireylerin kendilerini tanımaya çalıştıkları, hayatlarına yön vermeye başladıkları bir dönemdir. Bu dönemde ergenler en fazla ailelerinin ve arkadaşlarının desteğine ihtiyaç duyarlar. Ailelerinin deneyimlerinden faydalanmak, zor ve önemli kararlar verecekleri zaman onlara danışmak ve onlardan destek görmek isterler. Buna karşılık ergenlik dönemi bireyin ailesinden çok arkadaşlarıyla zaman geçirdiği, onlar tarafından kabul edilmeyi ve onaylanmayı çok önemseydiği bir dönemdir.

Yerine getirmesi gereken önemli gelişim ödevlerinin olduğu bu dönemde ergen en yakınları olarak ailesi ve arkadaşlarının desteğine ihtiyaç duyar. Kılıççı'ya göre (2000) ergenlik döneminde bireyin başarması gereken gelişim ödevlerinden biri, akran dünyası içinde kabul görme ve arkadaşlık, işbirliği, liderlik yeteneklerini geliştirmektir. Bu gelişim ödevini başarıyla yerine getirebilmek için ergenin sosyal ortamlarda bulunması gerekmektedir. Ancak sosyal ortamlarda bulunabilmesi için ergenin arkadaşları tarafından önemseniyor ve destekleniyor olması gerekir. Arkadaş ortamına kabul edilmeyen ergen bu ortamlardan kaçarak yalnız kalmayı seçebilir. Yalnızlaşan ergenin sosyal yetkinlik düzeyi de düşük olabilir; aynı zamanda yalnızlığı seçtiği için bu dönemde ailesinden ve arkadaşlarından alması gereken sosyal destekten de yoksun olacaktır.

Ergenlik döneminde bireylerin özellikle sosyal gelişiminde aile ve arkadaşlardan algılanan sosyal desteğin ve kişilerarası ilişkilerine dair sosyal yetkinlik beklentisinin önemli ve birbirleriyle bağlantılı olduğu görülmektedir. Yakın çevresinden algıladığı sosyal destek düzeyinin yüksek olması ergenin sosyal yetkinlik beklentisi üzerinde de olumlu bir etkiye sahip olacaktır.

Ergenlerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile ilgili yapılan araştırmalar algıladıkları sosyal destek düzeyi düşük olan ergenlerin depresyon, yalnızlık, özgüven eksikliği, stres ve kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğunu, düşük sosyal destek algılayanların psikosomatik semptomlar ve uyum sorunu yaşama düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir (Yıldırım, 2004; 241-242). Yalnızlık ve uyum sorunu beraberinde düşük sosyal yetkinlik beklentisini de getirebilmektedir. Çünkü

kişilerarası ilişkileri yeterli düzeyde olmayan ergenlerin, çevresinden yeterli sosyal destek algılaması söz konusu olmayacağı gibi sosyal yetkinlik beklentisinin yüksek olması da mümkün olmayacaktır.

Yapılan araştırmalara göre ailelerin ergenlerin sosyal gelişimleri üzerindeki etkisi ergenlik döneminde de devam etmektedir. Feldman ve Wentzel'e (1990) göre erken ergenlik dönemi boyunca ailenin çocuğa sağladığı destek, ergenin arkadaşları tarafından sevilmesine katkı sağlamaktadır. Ergenliğin son döneminde de, ebeveynlerle olan yakın ilişkiler, sosyal yeterlilik algısını ve arkadaşlık ilişkilerindeki memnuniyet duygusunu arttırmaktadır (Dekovic ve Meeus, 1997). Araştırmalarda sosyal yetkinlik beklentisi düşük olan ergenlerde depresif semptomlar (Payne ve Jahoda, 2004) ve sosyal kaygı düzeyi (Kashdan ve Roberts, 2004) daha yüksek bulunmuştur.

Bu nedenle ergenlik döneminde bireylerin sosyal yetkinlik düzeylerinin yüksek olup olmamasının ergenin ailesinden ve arkadaşlarından algıladığı sosyal destek düzeyinden etkileniyor olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle araştırmada ergenlerin ailelerinden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Ayrıca algılanan sosyal destek ve sosyal yetkinlik beklentisini etkilediği düşünülen cinsiyet, sınıf düzeyi, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, anne ve babanın eğitim durumu, annenin çalışıp çalışmaması, kardeş sayısı, ergenin yakın arkadaşının olup olmaması değişkenlerine göre bu değişkenlerin incelenmesi önemlidir.

Bu nedenle araştırmanın problemi, lise öğrencilerinin ailelerinden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek ve sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığı ve aileden algılanan sosyal destek cinsiyet, sınıf düzeyi, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, anne ve babanın eğitim durumu, annenin çalışıp çalışmaması, kardeş sayısına göre; arkadaşlardan algılanan sosyal destek cinsiyet, sınıf düzeyi, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, ergenin yakın arkadaşının olup olmamasına göre; sosyal yetkinlik beklentisi düzeyi cinsiyet, sınıf düzeyi, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, kardeş sayısı ve ergenin yakın arkadaşının olup olmamasına göre farklılaşmakta mıdır? sorusuna cevap aramaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı cinsiyet, sınıf düzeyi, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, anne ve babanın eğitim durumu, annenin çalışıp çalışmaması ve kardeş sayısına göre aileden algılanan sosyal destek düzeylerini; cinsiyet, sınıf düzeyi, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ve ergenin yakın arkadaşı olup olmamasına göre arkadaşlardan algılanan sosyal destek düzeylerini ve cinsiyet, sınıf düzeyi, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, kardeş sayısı ve ergenin yakın arkadaşı olup olmamasına göre sosyal yetkinlik beklentisi düzeylerini incelemektir. Bu genel amaç doğrultusunda araştırmanın alt amaçları ise şunlardır:

1. Lise öğrencilerinin ailelerinden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek ve sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler var mıdır?

Aileden algılanan sosyal destek ile ilgili alt amaçlar:

1. Lise öğrencilerinin aileleriyle ilgili algıladıkları sosyal destek düzeyleri cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
2. Lise öğrencilerinin aileleriyle ilgili algıladıkları sosyal destek düzeyleri sınıf düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
3. Lise öğrencilerinin aileleriyle ilgili algıladıkları sosyal destek düzeyleri ailenin sosyo –ekonomik düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
4. Lise öğrencilerinin aileleriyle ilgili algıladıkları sosyal destek düzeyleri annelerinin eğitim durumlarına göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
5. Lise öğrencilerinin aileleriyle ilgili algıladıkları sosyal destek düzeyleri annelerinin çalışıp- çalışmama durumlarına göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
6. Lise öğrencilerinin aileleriyle ilgili algıladıkları sosyal destek düzeyleri babalarının eğitim durumlarına göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

7. Lise öğrencilerinin aileleriyle ilgili algıladıkları sosyal destek düzeyleri kardeş sayılarına göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

Arkadaşlardan algılanan sosyal destek ile ilgili alt amaçlar:

1. Lise öğrencilerinin arkadaşlarıyla ilgili algıladıkları sosyal destek düzeyleri cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

2. Lise öğrencilerinin arkadaşlarıyla ilgili algıladıkları sosyal destek düzeyleri sınıf düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

3. Lise öğrencilerinin arkadaşlarıyla ilgili algıladıkları sosyal destek düzeyleri ailenin sosyo- ekonomik düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

4. Lise öğrencilerinin arkadaşlarıyla ilgili algıladıkları sosyal destek düzeyleri yakın arkadaşları olup olmamasına göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

Sosyal yetkinlik beklentisi ile ilgili alt amaçlar:

1. Lise öğrencilerinin sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

2. Lise öğrencilerinin sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri sınıf düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

3. Lise öğrencilerinin sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri ailenin sosyo- ekonomik düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

4. Lise öğrencilerinin sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri kardeş sayısına göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

5. Lise öğrencilerinin sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri yakın arkadaşları olup olmamasına göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

Ergenlik dönemi, bireyin kendisini tanımaya, değerler sistemi oluşturmaya, farklı sosyal çevrelere katılmaya başladığı, çocuk olmaktan çıkıp yetişkin olma yolunda ilerlediği dönem olması nedeniyle bugüne kadar üzerinde çok durulmuştur. Hala önemini sürdürmekle beraber günümüzde ergenlik dönemindeki bireylerin ihtiyaçları, istekleri, sorunları üzerinde de durulmaktadır. Bu sorunların çözümünde başvurulacak destek kaynakları, bu kaynakların işlevleri ve yeterlilik düzeyleri ile ilgili araştırmalar yapılmıştır (Çakır ve Palabıyıkoglu, 1997; Yıldırım, 1998 a; 1998 b). Bu dönemde yaşanan olayların paylaşılması, karşılaşılan sorunların çözüm yollarının araştırılması için ergen diğer insanların varlığına ve yardımına gereksinim duyar. Bu insanların en önemlileri ergenin ailesi ve arkadaşlarıdır. Ergen onlardan destek alarak bu dönemde karşısına çıkan zorlanmalarla baş etmeye çalışır.

Çevresinde ergene değer verdiğini ve onunla ilgilendiğini hissettiren, güvendiği insanların varlığı ya da onlardan yararlanabilme imkanı onun yetişkinliğe geçişine yardımcı olacaktır (Uzman, 2004; s. 807). Ergenlik döneminde bireylerin başarması gereken gelişim ödevleri, gerçekleştirmek istedikleri idealleri vardır. Ergenlerin, fırtınalı ve benlik karmaşalarının sıkça yaşandığı bu dönemi sosyal destek kaynaklarını kullanarak daha uyumlu ve sağlıklı geçirebilecekleri ve bireylerin yaşam dönemleri içinde en fazla ergenlik döneminde sosyal desteğe ihtiyaç duydukları ifade edilebilir (Akın ve Ceyhan, 2005; 70).

Sosyal desteğin yokluğu ergenlerde fiziksel ve duygusal sorunlar açısından bir risk etkenidir. Düşük sosyal destek; madde kullanımı (Mason 2004), kaygı ve depresyon belirtilerinin önemli bir yordayıcısıdır (Holt ve Espelage 2005). Özellikle arkadaşlardan alınan sosyal desteğin eksikliği, ergenin bir gruba ait olma duygusunu olumsuz yönde etkilemesi, yalıtım ve yabancılaşma ile bağlantılı olması nedeniyle okulu bırakma ya da okula devam etmeme riskini doğurmaktadır (Lagana, 2004; Aktaran: Gökler, 2007; 92). Bir gruba ait olma duygusunu yaşayamayan ergenlerin sosyal etkinlik beklentisinin de düşük olması olasıdır.

Depresyon ile anne baba ve sınıf arkadaşı desteği arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Demaray ve Malecki, 2002) Anne, baba, öğretmen ve

arkadaştan algılanan sosyal desteğin eksikliği hem kızlarda hem de erkeklerde depresyonun yükselmesine yol açmaktadır (Kaltiala-Heine, Rimpela, Rantanen ve Laippala, 2001).

Yapılan araştırmalar, sosyal desteğin ergenlerin yaşantısında önemli bir etkiye sahip olduğunu, destekleyici sosyal ağlara sahip, yakın kişisel ilişkiler kurabilen ergenlerin fiziksel ve psikolojik sağlığının bundan olumlu etkilendiğini göstermektedir. (Rak ve Patterson,1996; Uchino, Cacioppo ve Kiecolt-Glaser, 1996). Dolayısıyla destekleyici sosyal ağlara sahip, yakın kişilerarası ilişkiler kurabilmiş ergenlerin sosyal yetkinlik beklentisi de yüksek olabilir.

Ergenlik döneminde yakın çevresinden sosyal destek sağlayamamak ergen için bir risk etkenidir. Aynı şekilde bu dönemde sosyal yetkinlik beklentisinin düşük olması da ergenin yalnızlık ve yabancılaşıma duygusunu arttırabileceği için suça yönelme ya da madde kullanımı gibi çeşitli olumsuz sonuçlara neden olabilmektedir. Bu nedenle ergenlerin sosyal destek ve sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleriyle ilişkili olabileceği düşünülen bazı değişkenlerle ilgili bilgi sahibi olmanın koruyucu ve önleyici psikolojik danışma ve rehberlik çalışmaları için önemli olduğu düşünülmektedir.

Bunun yanında ergenlerin algıladıkları sosyal destek konusuyla ilgili olarak ülkemizde normal popülasyonda bu değişkenlerle yapılmış olan çalışma sayısı sınırlıdır. Ayrıca yapılan çalışmalarda da ele aldığımız değişkenlerin bazıları araştırılmıştır. Aynı şekilde sosyal yetkinlik beklentisi ile ilgili olarak ergenler üzerinde yapılmış sınırlı sayıda araştırma olması nedeniyle bu değişkenlerle ilgili olabilecek bağımsız değişkenler ile ilgili bilgi sahibi olmanın ergenlere yönelik yapılacak psikolojik danışma ve rehberlik çalışmalarına ve alanda bundan sonra yapılacak çalışmalara kaynak oluşturabileceği düşünülmektedir.

1.4. Sayıtlar

Araştırmaya katılan öğrencilerin veri toplama araçları olarak kullanılan “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” (ASDÖ), “Sosyal Yetkinlik Beklentisi Ölçeği Ergen Formu” (SYBÖ- E Formu), “Sosyo-Ekonomik Düzey Ölçeği” (SEDÖ) ve “Kişisel

Bilgi Formu’na gerçek durumlarını yansıtacak şekilde cevap verdikleri varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” (ASDÖ) ve “Sosyal Yetkinlik Beklentisi Ölçeği Ergen Formu’nun (SYBÖ- E Formu) ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

Araştırmanın bağımsız değişkenleri; cinsiyet, sınıf düzeyi, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, anne eğitim durumu, annenin çalışıp çalışmaması, baba eğitim durumu, kardeş sayısı, ergenin yakın arkadaşı olup olmaması değişkenleri ile sınırlıdır.

Araştırmanın bağımsız değişkenlerinden ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin ölçümü “Sosyo-Ekonomik Düzey Ölçeği” nin (SEDÖ) ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

Araştırmadan elde edilen bulgular örnekleme alınan öğrencilerden elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Sosyal Destek: “Bireyin çevresinden aldığı sosyal ve psikolojik destektir” (Yıldırım, 1998 a; 33).

Algılanan Sosyal Destek: “Sosyal destek işlevlerinin yeterli olup olmadığı konusunda kişinin kendi yargısıdır” (Procidano ve Heller, 1983; Aktaran: Soylu, 2002; 4).

Yetkinlik Algısı: “Bir kimsenin belli bir işi başarı ile yapma hususunda yeterliliğine inancıdır” (Kuzgun, 2000; 86).

Sosyal Yetkinlik Beklentisi: “Kişilerarası ilişkilerde bireysel beceriye bağlı olarak gösterilen performans hakkında bireyin kendilik beklentisidir” (Connly, 1989; 258; Aktaran: Bilgin, 1999; 7).

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde konu ile ilgili kuramsal açıklamalara ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Algılanan Sosyal Destek ile İlgili Kuramsal Açıklamalar ve İlgili Araştırmalar

2.1.1. Sosyal Destek Kavramı

Literatürde sosyal destek kavramıyla ilgili olarak pek çok tanım yapıldığı görülmektedir. Burada öncelikli olarak sosyal destek kavramının ortaya çıkışı üzerinde durulacak daha sonra tanımların başlıcalarına yer verilecektir.

1960'lı yıllarda koruyucu sağlık alanında yapılan çalışmalarla sosyal destek kavramı bilimsel araştırma kapsamına girmiştir (Gabay,1989; Aktaran: Gün,2002; 47). Sosyal destek kavramının kuramsal temeli Kurt Lewin'in Alan Kuramı ve davranış tanımına dayanır. Lewin (1954), kişinin yaşam alanını "o birey için aynı anda aynı yerde mevcut bulunan birbirine dayalı olguların tümü" olarak tanımlamaktadır. Davranışı da, insanın yaşam alanının bir fonksiyonu olarak ifade etmektedir. Yaşam alanı ise kişinin tüm gereksinimleri ile onun gereksinimlerine ilişkin olarak algıladığı psikolojik çevreyi kapsamaktadır (Aktaran: Şenel, 2001; 20). Ancak sosyal destek konusuyla ilgili olarak en kapsamlı çalışmalardan birisi Pearson (1990) tarafından yapılmıştır. Pearson bu çalışmasında sosyal desteğin anlamı, önemi, işlevi ve psikolojik danışmada kullanımı gibi konuları ayrıntılı olarak incelemiştir (Aktaran: Yıldırım,1998; 33-34).

Sosyal destek kavramının literatüre girmesi ve ruh sağlığıyla ilişkisinin araştırılmaya başlanmasıyla birlikte sosyal destek farklı şekillerde tanımlanmaya da başlanmıştır.

Tardy (1985) sosyal destek kavramını tanımlarken kullanılması gereken beş boyut olduğunu ifade etmiştir. Bunlar:

- a) Yönü (alınması-verilmesi)
- b) Eğilim (destek kaynaklarının hazır bulunuşu, kullanılabilirliği)
- c) Desteğin tanımı (değerlendirilmesi)
- d) Desteğin içeriği (bilgisel, duygusal, araçsal destek gibi)
- e) Sosyal ağ.

Caplan'a (1973) göre sosyal destek; duygusal sorunlarıyla baş edebilmesi için insanlara psikolojik kaynaklarını harekete geçirmede yardımcı olan, kişilere gerekli para ve materyal sağlayarak ya da beceri, bilgi ve öğüt vererek yüzyüze geldikleri stres yaratan özel durumlarla baş etmelerinde yardımcı olan, onların görevlerini paylaşan yakınlarından aldığı destektir (Aktaran: Eylon, 2001; 25).

Walker, McBride ve Vachon'a (1976) göre sosyal destek; bireylerin sosyal kimliklerini olumlu yönde etkileyen ve kişisel ilişkiler sayesinde aldıkları duygusal destek, maddi yardım ve hizmetler, aldıkları bilgi ve kurulan yeni sosyal ilişkilerdir (Aktaran: Özbesler, 2001; 9). Cobb (1976), sosyal desteği; kişiyi sevildiğine değer ve önem verildiğine ve iletişim ağının bir parçası olduğuna inandıran bir bilgi olarak tanımlamıştır (Aktaran: Köse, 2006; 30). Cassel'e (1976) göre, sosyal destek stresin yaralayıcı ve olumsuz etkisine karşı bireyi "koruyan" bir faktördür (Aktaran: Kozaklı, 2006; 44).

Johnson ve Saranson'a göre (1979) sosyal destek; kişinin güvenilebileceği ilişkiler yoluyla, sosyal kaynaklardan yararlanabilme derecesidir (Aktaran: Banaz, 1992; Terzi, 2008; 3).

Sarason, Levin, Basham ve Sarason (1983) sosyal desteği; bizi sevdiğini, önemseddiğini, bize değer verdiğini bildiğimiz, güvendiğimiz insanların varlığı ve hazır bulunması olarak tanımlamaktadır. Thoits (1986) sosyal desteği genellikle stres altındaki ya da güç durumdaki bireye çevresindeki insanlar tarafından sağlanan yardım olarak tanımlamaktadır.

Lepore, Evans ve Schneider (1991) tarafından sosyal destek; bireylerin sevildiklerine, korunduklarına inandıkları, önemli buldukları bir sosyal gruba ve sisteme bağlı olmaları şeklinde tanımlanmıştır.

Tüm bu tanımlardan yola çıkarak sosyal desteği, ihtiyaç duyduğu zaman bireye çevresindeki kişiler tarafından sağlanan maddi ve manevi yardım ve destek şeklinde tanımlamak mümkündür.

2.1.2. Sosyal Destek Modelleri

Sosyal desteğin sağlık üzerindeki etkisi konusunda bugüne kadar yapılan araştırmalar sosyal desteğin sağlık ve kendini iyi hissetme üzerindeki etkisini açıklayan iki farklı model önermiştir.

Bunlardan biri Temel Etki Modelidir. Temel Etki Modeli sosyal destek ile sağlık arasında doğrudan bir ilişki olduğunu öne sürmektedir. Bu modele göre sosyal destek, fiziksel sağlık ve kendini iyi hissetme üzerinde her koşulda olumlu bir etkiye sahiptir, sosyal destekten yoksun olmanın birey üzerinde olumsuz etki yaratacağı savunulmaktadır (Cohen ve Wills, 1985; Aktaran: Soylu, 2002; 20). Temel Etki Modeline göre yüksek düzeyde sosyal desteğe sahip olan bireyler, yüksek düzeyde hoşlanılmış ve değer verilmiş olma duygularına da sahip olacaklardır. Bu duygularda bireyin psikolojik sağlığı üzerinde sürekli ve olumlu bir etki yapacaktır (Duru, 2008; 15).

İkinci model Tampon Etki Modelidir. Tampon Etki Modeline göre sosyal desteğin en önemli işlevi stres verici yaşam olaylarının yarattığı olumsuz etkiyi azaltarak bireylerin ruh sağlığını korumaktır. Sosyal desteğe sahip olmamanın stres verici yaşam olaylarıyla karşılaşmadığı müddetçe birey üzerinde olumsuz herhangi bir etkisi olmaz (Cohen ve Wills, 1985; Aktaran: Soylu, 2002; 20). Bir başka deyişle bu modele göre, sosyal destek günlük yaşamda karşılaşılan zorluklara karşı bir başa çıkma stratejisi olarak hizmet etmektedir (Duru, 2008; 15).

2.1.3. Sosyal Destek Türleri

Sosyal destek birbirinden farklı ancak birbiriyle bağlantılı bazı boyutları içermektedir. Bu boyutlar farklı yazarlar tarafından farklı şekillerde ifade edilmiştir. Aşağıda sosyal destek türleriyle ilgili belli başlı sınıflamalara yer verilmiştir.

Caplan'a (1974) göre sosyal destek türleri beş grup altında toplanabilir.

1. Duygusal Destek: İlgi, sevgi, güven duygularının iletilmesine dayanır.
2. Takdir Desteği: Kişinin sorunları ve kusurlarıyla birlikte olduğu gibi kabul edildiği ve saygı duyulduğunun belirtilmesine dayanır.
3. Maddi Destek: Maddi yardım, araç-gereç ve hizmet verilmesine dayanır.
4. Bilgisel Destek: Sorunların çözülmesini sağlayabilecek bilgilerin verilmesi ya da becerilerin öğretilmesine dayanır.
5. Beraberlik Desteği: Boş zamanların birlikte geçirilmesine dayanır (Aktaran: Torun, 1995, 23- 24).

Cobb (1976) sosyal desteği üç türde ele almıştır (Aktaran: Baştürk, 2002; 12). Bunlar:

1. Duygusal Destek: Kişinin kendisiyle ilgilenildiği ve kendisine bakım sağlandığının hissedildiği destek.
2. Saygı Desteği: Kişinin kendisine saygı duyulduğu, önemsendiğinin hissedildiği destek.
3. Ağ Desteği: Kişilerarası karşılıklı etkileşim.

Kahn’a göre (1979) ise üç tür destek vardır (Aktaran: Baştürk, 2002; 11). Bunlar:

1. Duygusal Destek: Sempati, sevmeye, hoşlanma, dinleme ve güven vermeyi kapsamaktadır.
2. Bilgi Desteği: Bireyi dinleyerek, problemlerini tartışarak, bireyin kendi kararlarını almasında sağlanan destektir.
3. Yardım Desteği: Kişilerarası ilişkilerde karşısındaki kişinin işlerini yapma, ona zaman ayırma ve maddi yardımlar sağlamaya yönelik destektir.

Barrera, Sandler ve Ramsay (1981) sosyal desteğin işlevlerini ölçmek amacıyla 40 maddelik bir soru listesi hazırlamışlardır. “Sosyal Açıdan Destekleyici Davranışlar Envanteri” (ISSB; Inventory of Socially Supportive Behavior) adını taşıyan bu ölçek altı ayrı sosyal destek işlevini değerlendirmektedir (Aktaran: Sorias, 1989 a; 21-22). Bunlar:

1. Maddi Yardım: Kişiye ihtiyaç duyduğu para ya da objenin sağlanması.
2. Davranışsal Yardım: Görevlerin paylaşılması.
3. Yakın Arkadaş Etkileşimi: Dinleme, sevgi, saygı ve anlayışın ifade edilmesini içeren yardım.

4. Rehberlik: Öğüt ve bilgi verme.

5. Geri İletim: Kişiye davranış, düşünce ya da duyguları konusunda geri iletilmeler verilmesi.

6. Olumlu Sosyal Etkileşim: Kişinin eğlence, rahatlama gibi ihtiyaçlarının karşılanması.

Russal ve Cutrona (1984) sosyal ilişkinin ne ölçüde destekleyici olduğunu değerlendirmek amacıyla “Sosyal Yardımlar Ölçeği” (SPS; Social Provisions Scale) adını verdikleri bir ölçek hazırlamışlardır. Ölçekte sosyal ilişkilerin yeterliği, Weiss tarafından önerilen altı işlevin karşılanıp karşılanmamasıyla belirlenmiştir (Aktaran: Sorias, 1989 a; 23). Bunlar:

1. Bağlılık: Duygusal yakınlık ve güvenlik duygusu.
2. Sosyal Katılım: Ortak ilgileri ve eğlence biçimini paylaşan bir gruba ait olma.
3. Kişinin değer, beceri ve yeterliğinin onaylanması.
4. Maddi yardımlar için başkalarına güvenebilme.
5. Rehberlik: Öğüt ve bilgi alma.
6. Başka bir insanın mutluluğundan sorumlu olma duygusu.

Jacobson (1986) sosyal desteği üç boyutta ele almıştır (Aktaran: Baştürk, 2002; 12).

1. Duygusal Destek: Bireyin takdir edildiğine, saygı duyulduğuna, sevildiğine inanmasını sağlayan destektir.

2. Fayda Desteği: Kişinin günlük sorumluluklarını yerine getirmesine yardımcı olan araç ve maddi destektir.

3. Bilişsel Destek: Kişinin çevresindeki bireylerden öneri ve geri bildirimler almasıdır.

Cohen ve Wills (1985) sosyal desteği dört farklı boyutta ele almışlardır:

1. Duygusal Destek: Sevgi, hoşlanma, anlayış, kabul görme, değer verilme, özen gösterilme, korunma gereksinimlerini kapsayan bu tür destek, literatürde ifade edici destek, değerlilik desteği, yakın destek olarak da adlandırılmaktadır.

2. Araçsal Destek: Parasal yardım, araç-gereç yardımı, materyal kaynakları gibi somut yardımları içerir. Yardım, materyal ve somut yardım olarak da adlandırılmaktadır.

3. Bilgisel Destek: Sorun kabul edilen olaylarla başa çıkmada, tanımlayıcı ve

sorunu anlamayı içeren destek biçimi olarak tanımlanmaktadır. Değerlendirme desteği, bilişsel rehberlik olarak da adlandırılmaktadır.

4. Yaygın Destek: Boş vakitlerde diğer insanlarla zaman geçirme, eğlenme, rahatlama, sosyal arkadaşlık olarak tanımlanmaktadır. Bu destek şeklinin gruba dahil olma duygusuyla birlikte stresi azalttığı ve başkalarıyla problemler hakkında konuşmanın rahatlama sağladığı varsayılmaktadır (Aktaran: Soylu, 2002; 17).

Çivilidağ'ın (2003) aktardığına göre, yapılan araştırmalar beş sosyal destek türü olduğunu göstermektedir. Bunlar:

1. Araç Desteği: Gerekli olan materyal, maddi yardım ve hizmetin verilmesi ile sağlanan destektir.
2. Sosyal Arkadaşlık: Birlikte geçirilen boş zaman ile sağlanan destektir.
3. Duygusal Destek: Empatiye bağlı sevgi ve güven hissine dayanır.
4. Saygı Desteği: Kişiyi sorunları ve eksikleriyle kabul ederek saygı göstermeye dayanır.
5. Bilgisel Destek: Problemlerle başa çıkmada gerekli bilgiyi sağlamaya dayanır (Güngör, 1997; Aktaran: Çivilidağ, 2003; 29).

Sonuç olarak yukarıda ifade edilen sosyal destek türleri incelendiğinde sosyal desteğin, maddi, duygusal, bilgisel ve sosyal paylaşım boyutlarının olduğunu söylemek mümkündür.

2.1.4. Algılanan Sosyal Destek

Son yıllarda sosyal destek kavramından çok algılanan sosyal destek kavramı üzerinde durulmaktadır. Pek çok araştırmacıya göre sosyal desteğin kendisi değil algılanış ve yorumlanış biçimi ruh sağlığı üzerinde etkilidir (Ünüvar, 2003; 18). Sosyal destek kavramında olduğu gibi algılanan sosyal destek kavramının da farklı tanımları yapılmıştır.

Sosyal destek işlevlerinin yeterli olup olmadığı konusunda kişinin kendi yargısı algılanan sosyal destek olarak tanımlanmaktadır (Procidano ve Heller, 1983; Aktaran: Sorias, 1989 a; 22). Diğer bir tanımda ise bireylerin önemsedikleri ve görüşlerine değer verdikleri kişiler tarafından sevildikleri ve değerli bulundukları yönündeki

algıları algılanan sosyal destek olarak tanımlanmaktadır (Güngör, 1996; 17). Genel olarak algılanan sosyal destek; bireylerin yaşamlarının çeşitli rol alanlarında geliştirdikleri, kendilerine değer verildiği, özen gösterildiği, ihtiyaçları olduğunda başvurabilecekleri insanların bulunduğu, sahip oldukları ilişkilerde tatmin oldukları inancını işaret eden genel bir kanıdır (Baştürk, 2002; 9).

2.1.5. Sosyal Ağ

Sosyal ağ tek başına ele alınan bir kavram değildir. Genellikle sosyal ağ kavramı, sosyal destek kavramıyla birlikte değerlendirilir (Annak, 2005; 32). Sosyal ağ sosyal destek sağlar. Kişiler, ağın yapısı sayesinde birbirleriyle iletişim kurar ve ağ üyelerinin davranışlarıyla sosyal destek sağlarlar (Due, Holstein, Lund, Modvig ve Avlund, 1999).

Çeşitli araştırmacılar, sosyal ağın operasyonel tanımını yapmışlardır. Milardo (1988) sosyal ağı; kişinin yakın, anlamlı, önemli ilişkilerde bulunduğu insanlar arasındaki özel bağ olarak tanımlar. Aynı şekilde Surra (1988) sosyal ağı, bireyin bağlı olduğu insanlar olarak tanımlamıştır. Mitchell (1969) ve Cochran (1990) ise sosyal ağı, belirli bir kişi ile grubu arasındaki özgün bağlantılar olarak değerlendirmişlerdir. Bu bağlantıların özellikleri, bireyin sosyal dünyasını anlamada yardımcı olabilir. Son zamanlarda Mahon ve Yarcheski (1998) sosyal ağı, kişinin yardıma ihtiyacı olduğunda yardım edebilecek kişilerin sayısı olarak tanımlamışlardır. Aile üyeleri, arkadaşlar, akraba, sevgili, eş, komşular, öğretmenler, iş arkadaşları gibi kişilerle olan ilişkiler, çoğu sosyal ağ araştırmacısı tarafından, birey ve toplum arasında bağların en büyük belirleyicileri olarak dikkate alınmışlardır (Aydın,1999) (Aktaran: Annak, 2005; 32).

Sosyal ağ; kişi ile çevresindeki diğer insanlar arasındaki bağları ve bu insanların birbirleriyle olan ilişkilerini anlatmak için kullanılan bir kavramdır. Sosyal ağ; büyüklük, sosyal ilişkilerin sıklığı, ağ üyelerinin birbirleriyle olan ilişkileri (yoğunluk), üyelerin yaş, cinsiyet, ırk, kültürel özellikler yönünden birbirleriyle olan benzerlikleri, üyeler arasındaki fiziksel uzaklık, ilişkilerin aktif ya da pasif oluşu gibi bazı değişkenleri kapsar. Bu değişkenlerden en çok ağın büyüklüğü ve yoğunluğu üzerinde durulmuştur. Büyük ve yoğunluğu fazla yani üyeleri arasında yakın bağların olduğu sosyal ağların daha güçlü destek sistemlerine sahip olduğu düşünülmüştür.

(Sorias, 1989 b; 28).

2.1.6. Yurtiçi ve Yurt Dışında Sosyal Destek ve Algılanan Sosyal Destek ile İlgili Yapılmış Araştırmalar

2.1.6.1. Konu ile İlgili Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar

Sosyal destek konusu ile ilgili olarak yurt dışında yapılmış olan araştırmalar aşağıda sunulmuştur.

Compas, Lesley, Wagner ve Vannatta (1986) tarafından yapılan araştırmada ergenlerde yaşam olayları, algılanan sosyal destek ve psikolojik düzensizlik arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmanın örneklemini 16-19 yaşları arasında bulunan 153'ü kız ve 90'ı erkek olmak üzere 243 lise öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma sonucunda algılanan sosyal destek ile olumsuz yaşam olayları arasında, olumsuz yaşam olayları ile psikolojik düzensizlik arasında, algılanan sosyal destek ile psikolojik uyumsuzluk arasında anlamlı ilişkiler elde edilmiştir. Sosyal destek açısından doyum azaldıkça depresyon, anksiyete, somatik yakınmalar ve kişilerarası ilişkilerde duyarlılık artmaktadır.

Armsden ve Greenberg (1987) tarafından yapılan araştırmada anne, baba, arkadaş ilişkileri ile ergenin psikolojik sağlığı (benlik saygısı, yaşam doyumu ve duygulanım düzeyi) arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır. Yaşları 16 ile 20 arasında değişen 179 lise öğrencisi araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırma sonucunda anne, baba ve arkadaş ilişkilerinin algılanan niteliği ve kalitesi ile psikolojik sağlık arasında anlamlı bir ilişki elde edilmiş; algılanan sosyal destek düzeyi arttıkça stres verici yaşam olaylarının yarattığı psikolojik problemlerin azaldığı bulunmuştur.

Prociano, Guinta ve Buglione (1988) arkadaşlardan ve aileden algılanan sosyal desteğin; uyum sağlama ile anksiyete, kızgınlık ve merakla birlikte gelişen yaşam olaylarıyla bağlantısını incelemişlerdir. Bu amaçla şehirdeki kız lisesine giden azınlık kız öğrencilerden alt-orta sınıftan 90 kız öğrenci örnekleme alınmıştır. Araştırma sonucunda algılanan sosyal desteğin duruma bağlı anksiyete, kızgınlık ve uyumla ilgili olduğu, anksiyeteye yaşam olaylarının ilişkili olduğu bulunmuştur. Araştırma sonuçları, algılanan aile desteğinin, daha sonra gelişecek durum anksiyetesi ve

kızgınlığına katkıda bulunacağını, anksiyetenin de takip eden yaşam olaylarına katkıda bulunacağını ayrıca anksiyetenin oluşumunu önlemede, sosyal desteğin önemli bir işlevi olduğunu göstermektedir.

Windle (1990) kişilik, algılanan aile ve arkadaş desteği, depresif belirtiler ve suça yönelik davranışlar arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 975 ergen ile yaptığı araştırma sonucunda depresif belirtiler ile suça yönelik davranışlar ve düşük düzeyde aile ve arkadaş desteği arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Ailenin duygusal desteği azaldıkça ergenlerin depresyon yaşama ve suça yönelik davranışlar gösterme olasılığı artmıştır.

Hoffman, Ushpiz ve Levy-Shiff (1993) tarafından yapılan araştırmada ebeveyn ve akranlardan sağlanan desteğin benlik saygısına etkisi incelenmiştir. Araştırmada 84 İsraili ergene benlik saygısı, stresli yaşam olayları, anneden ve babadan algılanan sosyal destek ile ilgili ölçekler uygulanmıştır. Araştırma sonucunda anne desteğinin benlik saygısı üzerinde güçlü bir etkisi olduğu, arkadaşlardan algılanan sosyal desteğin ise anne yokluğunda etkili olduğu bulunmuştur.

Cheng (1997) sosyal desteğin tampon etkisini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 7. ve 9. sınıflarda öğrenim gören 146'sı kız ve 103'ü erkek olmak üzere toplam 249 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma sonucunda, stresli yaşam olayları ve yüksek düzeyde strese bağlı depresyonda, sosyal desteğin arabulucu etkisinin olduğu görülmüştür. Algılanan aile desteği ve yakın desteğinin birlikte, zaman içerisindeki yüksek strese bağlı depresyonu hafiflettiği ve yaşamlarında yüksek düzeyde stresli yaşam olaylarıyla karşılaşan fakat aile ve yakın desteğinden yoksun olan Çinli ergenlerin yüksek düzeydeki depresyon için daha fazla risk taşıdıkları bulunmuştur.

Canetti, Bachar, Galili Weisstub, De-Nour ve Shalev (1997) tarafından aile ile ilişkiler ve ruh sağlığı arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırmanın örneklemini 847 İsraili lise öğrencisidir. Araştırma sonucunda kızların erkeklere göre annelerinden daha çok ilgi ve bakım gördükleri, yüksek düzeyde bakım ve düşük düzeyde kontrol yaşadığını ifade eden öğrencilerin diğer gruplara göre daha yüksek düzeyde sosyal destek algıladıkları bulunmuştur.

Furukawa ve Sarason (1998), lise öğrencilerinde, yeni sosyal çevreye uyum sürecinde, sosyal desteğin önemi üzerine yaptıkları araştırmada 242 lise öğrencisi ile çalışmışlardır. Araştırma sürecinde Japonya'dan ayrılmadan önce ve ayrılıp koruyucu bir ailenin yanına yerleştikten altı ay sonra duygusal sıkıntı ve başa çıkma davranışlarını ve kişisel özellikleri belirlemek amacıyla, kişisel anket formları kullanılmış ve algılanan sosyal destekteki değişim belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda algılanan sosyal desteğin yüksek olmasının, duygusal sıkıntıları azaltmaya katkıda bulunduğu, sağlıklılık halinin devam etmesinde destekleyici bir rol oynadığı görülmüştür.

Malecki ve Elliott (1999) ergenlerin algılanan sosyal destek düzeyleri ve sosyal desteğin önemini incelemişlerdir. Araştırmanın örneklemini, Batı Illinois'deki 198 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma sonucunda ergenlerin yaşları arttıkça algılanan sosyal destek düzeyinde düşüş olduğu, kız öğrencilerin algılanan sosyal destek düzeylerinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu, algılanan sosyal destek düzeyinin özgüven ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Van Beest ve Baervelat (1999) tarafından yapılan araştırmada ergenlerin anne baba ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır. Bu amaçla 1528 ergen ile yapılan araştırma sonucunda arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyi yüksek olan öğrencilerin anne ve babalarından algıladıkları sosyal destek düzeyi de yüksek bulunmuştur. Dolayısıyla anne babadan algılanan sosyal destek ile arkadaşlardan algılanan sosyal destek arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür.

Wall, Covell ve Macintyre (1999) ergen eğitiminde ve kariyer seçiminde sosyal desteğin etkisini incelemişlerdir. Bu amaçla 9, 10, 11 ve 12. sınıfta öğrenim gören toplam 260 öğrenci örneklem grubuna seçilmiştir. Araştırma sonucunda kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha yüksek düzeyde aile, öğretmen ve arkadaş desteği algıladıkları ve eğitsel beklenti ve kariyer beklentilerinin de erkeklerden daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Huurre, Kamulainen ve Aro (1999) ergenlerin ailelerinden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek ile benlik saygısı arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Bu amaçla 115 lise öğrencisi ile yaptıkları çalışma sonucunda ergenin ailesinden ve

arkadaşlarından aldığı sosyal desteğin benlik saygısını geliştirmeye yardımcı olduğunu bulmuşlardır.

Helsen, Vollebergh ve Meeus (2000) tarafından yapılan araştırmada ergenlik dönemindeki duygusal sorunlar ve aile ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek düzeyinin yaş ve cinsiyet açısından farklılıklarını incelemek amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini 12- 24 yaş arasındaki 2918 ergen oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda aile ve arkadaş destek sistemlerinin birbirlerinden bağımsız destek sistemleri olduğu, ergenlik döneminin başlarında arkadaşlardan algılanan sosyal destek düzeyinin aileden algılanan sosyal destek düzeyinden daha fazla olmasına karşın ergenlik dönemi boyunca aileden algılanan sosyal desteğin duygusal sorunların en iyi belirleyicisi olmaya devam ettiği ve kızların arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyinin erkeklerden daha yüksek olduğu görülmüştür.

Rigby (2000) tarafından yapılan araştırmada okuldaki arkadaş baskılarının ergenlerin algıladıkları sosyal destek düzeyine olan etkisi araştırılmıştır. Araştırmada Güney Avustralya’da liseye devam eden 395’i kız ve 450’si erkek olmak üzere toplam 845 ergen ile çalışılmıştır. Araştırma sonucunda hem kız hem de erkek öğrencilerde akran baskısı arttıkça algılanan sosyal destek düzeyinin düştüğü, akran baskısı yüksek, algılanan sosyal destek düzeyi düşük olan öğrencilerin ruh sağlıklarının da olumsuz etkilendiği bulunmuştur.

Kaltiala-Heine, Rimpela, Rantanen ve Laippala (2001) tarafından yapılan çalışmada depresyon ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini yaşları 14 ile 16 arasında değişen 16464 ergen oluşturmıştır. Araştırma sonucunda anne, baba, öğretmen ve arkadaşlardan algılanan sosyal desteğin eksikliğinin hem kızlarda hem de erkeklerde depresyonun yükselmesine yol açtığı görülmüştür.

Demaray ve Malecki (2002) 125 İspanyol ergen ile yaptıkları çalışmada depresyon ile anne baba ve sınıf arkadaşı desteği arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma sonucunda depresyon ile anne baba ve sınıf arkadaşı desteği arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur

Kenny, Blustein, Chaves, Grossman ve Gallagher (2003) tarafından 9. sınıf öğrencilerinde mesleki tutum ve okula başlama ile algılanan sosyal destek ve algılanan engel arasındaki ilişki iki araştırma ile incelenmiştir. Birinci araştırmada yaşları 13-17 arasında değişen 174, ikinci araştırmada ise yaşları 13-17 arasında değişen 181 öğrenci ile çalışılmıştır. Her iki araştırma sonucunda da engel algısı, aileden algılanan destek ve genel desteğin, okula ilişkin tutumlar, gelecekteki mesleki başarı beklentisi ve büyük amaçlarla anlamlı derecede ilişkili olduğu bulunmuştur.

Mason (2004) ergenlerde çoklu madde kullanımı, akademik yönelim suç oranı, negatif duygular ile ilgili bir çalışma yapmıştır. Araştırmanın örneklemini 10 ve 11. sınıf öğrencisi olan 1218 ergenden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda ailelerinden düşük sosyal destek algılayan ergenlerde madde kullanım oranı yüksek çıkmıştır.

Holt ve Espelage (2005) ergenlerde depresyon, kaygı ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu amaçla 681 Afrika kökenli Amerikan ve Kafkas ergen araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırma sonucunda düşük sosyal destek algılayan ergenlerde kaygı ve depresyon belirtilerine daha yüksek oranda rastlanmıştır.

Wight, Botticello ve Aneshensel (2006) düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ergenlerin algıladıkları sosyal desteğin ruh sağlıkları üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Araştırmanın örneklemini 7 ve 12. sınıflar arasında eğitim gören, Amerika Birleşik Devletlerinde yaşayan 18.417 ergen oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda aileden, arkadaşlardan ya da diğer yetişkinlerden yüksek düzeyde algılanan sosyal desteğin düşük sosyo-ekonomik düzeyden gelen ergenler için ruh sağlığını koruyucu etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Sosyo-ekonomik düzeyin ruh sağlığı üzerindeki dezavantajlarının sosyal destek tarafından azaltıldığı görülmüştür.

Yapılan araştırmalar aileden ve arkadaşlardan algılanan sosyal desteğin benlik saygısı, psikolojik sağlık, okula ve geleceğe ilişkin olumlu tutumlar geliştirme ile pozitif yönde etkili olduğunu, kızların genel olarak erkeklerden daha yüksek düzeyde sosyal destek algıladıklarını, akran baskısı ile sosyal destek arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu, sosyal destek ile depresyon, anksiyete, somatik

bozukluklar, suça yönelik davranışlar, madde kullanımı arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedir.

2.1.6.2. Konu ile İlgili Yurtiçinde Yapılmış Araştırmalar

Sosyal destek konusu ile ilgili olarak yurt içinde yapılmış olan araştırmalar aşağıda sunulmuştur.

Zaimoğlu (1991) tarafından aile ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek düzeyi ile öznel psikosomatik tepkiler arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır. Bu amaçla özel, genel, ticaret ve meslek liselerinde 3. sınıfta okuyan 262'si kız ve 292'si erkek olmak üzere toplam 554 öğrenci araştırmanın örneklemine seçilmiştir. Araştırma sonucunda erkek öğrencilerin ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyinin kız öğrencilerden daha yüksek olduğu, sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeylerinin daha yüksek olduğu, aile ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek ile öznel psikosomatik tepkiler arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Çakır ve Palabıykoğlu (1997) tarafından çok yönlü algılanan sosyal destek ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması kapsamında 12- 22 yaş grubunda yatılı ve yatısız eğitim gören 488'i kız ve 477'si erkek olmak üzere toplam 960 genç, örneklem grubuna alınmıştır. Öğrenciler 12-14, 15-17 ve 18-22 olmak üzere üç yaş grubuna ayrılmışlardır. Araştırma sonucunda 12-14 yaş ve 18-22 yaş grubunun en çok desteği ailelerinden, en az desteği ise arkadaşlarından algıladığı, 15-17 yaş grubunun ise en çok desteği diğer önemli kişiden algıladığı, sosyo- kültürel düzeye göre bakıldığında en çok sosyal desteğin her üç grupta da ailelerden algılandığı, kız ve erkek öğrencilerin arasında destek kaynakları açısından bir fark olmadığı görülmüştür.

Güçray (1998) lise öğrencilerinin bazı sosyo-demografik değişkenlerle aileden ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek ve atılganlığın karar verme stilleriyle olan ilişkisini incelemiştir. Bu amaçla Anadolu, fen ve genel lisede okuyan 290'ı kız ve 510'u erkek olmak üzere toplam 800 öğrenci örneklem olarak seçilmiştir. Araştırmada uyumsuz karar verme tepki stilleri olan ilgisizlik, kaçınma ve aşırı uyarılmışlık stilleri

ile sosyal destek ve atılganlık arasında negatif yönde, seçicilik karar verme stili ile sosyal destek ve atılganlık arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Şirvanlı-Özen (1998) tarafından eşler arasındaki çatışma ve boşanmanın çocukların davranış ve uyum problemleri ve algıladıkları sosyal destek düzeyi üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bu amaçla 5, 10, 13 ve 16 yaş gruplarından 225'i kız ve 196'sı erkek olmak üzere toplam 421 çocuk ve ergen ile çalışılmıştır. Araştırma sonucunda çatışmasız evliliği olan eşlerin çocuklarının, çatışmalı ve boşanmış aile çocuklarına göre daha fazla sosyal destek algıladıkları ve kızların erkeklere göre daha fazla sosyal destek algıladıkları, algılanan sosyal destek düzeyi arttıkça problem, kaygı ve depresyon düzeylerinin azaldığı görülmüştür.

Yıldırım (1998 a) tarafından akademik başarısı düşük (genel lise) ve akademik başarısı yüksek (süper lise) öğrencilerin sosyal destek düzeylerini incelemek amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu 184'ü kız ve 136'sı erkek olmak üzere toplam 320 genel lise; 196'sı kız ve 92'si erkek olmak üzere toplam 288 süper lise öğrencisi, toplamda da 608 lise öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma sonucunda süper lise öğrencilerinin genel sosyal destek puanları genel lise öğrencilerinden daha yüksek bulunmuştur. Her iki lise türünde de en fazla sosyal desteğin aileden algılandığı, süper lise öğrencilerinin genel lise öğrencilerine göre ailelerinden ve öğretmenlerinden daha yüksek düzeyde sosyal destek algıladığı görülmüştür.

Başka bir çalışmada Yıldırım (1998 b) yine aynı örnekleme öğrencilerin sosyal destek düzeylerini bazı değişkenlere göre incelemiştir. Araştırma sonucunda süper lise öğrencilerinin sosyal destek düzeyleri ile ailedeki sert tartışma ve kavganın olmaması, okuldan memnuniyet, karşı cinsten yakın arkadaşın olması arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Bayram (1999) ruhsal sağlık ve sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yaptığı çalışmasında lise 1, 2 ve 3. sınıfta okuyan 279'u erkek ve 376'sı kız olmak üzere, toplam 625 genel lise öğrencisi ile çalışmıştır. Araştırma sonucunda ruhsal sağlığın algılanan aile ve arkadaş desteğinden etkilendiği, algılanan sosyal destek düzeyi düştükçe ruhsal belirtilerin arttığı belirlenmiştir. Ayrıca 18 ve daha yüksek yaşlarda aile, arkadaş ve toplam destek düzeylerinin en yüksek

düzeyde bulunduğu, buna karşın arkadaşlardan algılanan sosyal destek düzeyinin 14 ve daha küçük yaşlarda; aileden algılanan sosyal destek ve toplam sosyal destek düzeyinin ise 16 yaşında en düşük düzeyde olduğu bulunmuştur. Ekonomik düzey ve akademik başarı düştükçe aile, arkadaş ve toplam sosyal destek düzeylerinin düştüğü görülmüştür. Arkadaşlardan algılanan sosyal destek düzeyi ile anne mesleği ve cinsiyet arasında; aileden algılanan sosyal destek düzeyi ile babanın eğitim düzeyi arasında anlamlı fark bulunmuştur. Annesi ev hanımı olanların arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyinin en düşük olduğu, annesi emekli olanların ise en yüksek arkadaş desteğini algılayan grup olduğu, kızların erkeklerden daha yüksek düzeyde arkadaş desteği algıladıkları; babası lise mezunu olan öğrencilerin ise aileden algılanan sosyal destek düzeyi en yüksek grup olduğu bulunmuştur.

Budak (1999) lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu amaçla genel lise ve Anadolu lisesine devam eden 134'ü kız ve 133'ü erkek olmak üzere toplam 267 öğrenci araştırmanın örneklem grubunu oluşturmuştur. Araştırma sonucunda lise öğrencilerinin ailelerinden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal desteğin problem çözme becerileri üzerinde etkili olduğu; ailelerinden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyi arttıkça problem çözme becerilerinin de arttığı buna karşılık öğretmenlerden algılanan sosyal destek düzeyinin problem çözme becerileri üzerinde etkisinin olmadığı bulunmuştur.

Elbir (2000) tarafından yapılan çalışmada lise 1. sınıf öğrencilerinin ailelerinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek düzeyini etkileyen kişisel, ailesel, kültürel ve ekonomik değişkenleri öğrenmek amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu lise 1. sınıfa devam eden 408'i kız ve 296'sı erkek olmak üzere toplam 704 genel lise öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma sonucunda aylık gelir yükseldikçe aileden algılanan sosyal desteğin yükseldiği ve kardeş sayısı arttıkça da algılanan desteğin düştüğü, ailesinde sert tartışmalar yaşayan öğrencilerin aile desteğini daha düşük algıladıkları bulunmuştur. Arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyleri incelendiğinde ise kızların erkeklerden daha fazla sosyal destek algıladıkları, ekonomik düzey yükseldikçe arkadaşlardan algılanan sosyal desteğin arttığı, kendilerini yalnız hissetme düzeyleri arttıkça arkadaşlarından algıladıkları desteğin düştüğü, karşı cinsten yakın arkadaşları olanların olmayanlara oranla daha

yüksek oranda arkadaş desteği algıladıkları bulunmuştur.

Yıldırım (2000) yalnızlık, sınav kaygısı, aileden, arkadaşlardan ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek değişkenlerinin akademik başarıyı ne derece yordadığını incelemiştir. Bu amaçla lise 2. sınıfta okuyan 280'i kız ve 265'i erkek olmak üzere toplam 545 öğrenci örneklem grubuna alınmıştır. Araştırma sonucunda aileden ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek ile akademik başarı arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Elmacı (2001) parçalanmış ve bütünlüğünü koruyan aileye sahip ergenlerin depresyon ve uyum düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada genel lisede öğrenim gören, ebeveynleri boşanmış 102 ve ebeveynleri evliliğini devam ettiren 101 olmak üzere toplam 203 öğrenci örneklem grubunu oluşturmuştur. Araştırma sonucunda yüksek düzeyde sosyal destek algılayan ergenlerin kişisel uyum, genel uyum, sosyal uyum ve depresyon puanları; orta ve düşük düzeyde sosyal destek algılayan ergenlerden anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur.

Erdeğer (2001) tarafından yapılan araştırmada lise öğrencilerinin sosyal destek ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişki ve sosyal destek düzeyini etkilediği düşünülen bazı değişkenlerin sosyal destek düzeyi üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini genel liselerde okuyan 189'u kız ve 174'ü erkek olmak üzere toplam 363 öğrencidir. Araştırma sonucunda algılanan sosyal destek düzeyi arttıkça yalnızlık düzeyinin azaldığı, kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla sosyal destek algıladıkları, akademik başarıları yüksek, arkadaşları ve kardeşleriyle olan ilişkilerinden memnun olan ergenlerin algıladıkları sosyal destek düzeyinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Erim (2001) yetiştirme yurdunda ve aileleri yanında yaşayan 14-18 yaş grubundaki ergenlerin benlik saygıları, yalnızlık ve sosyal destek düzeylerini belirlemek, depresyon sıklığını incelemek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Çalışmanın örneklemini yetiştirme yurdunda yaşayan 60 kız ve 60 erkek öğrenci ve ailelerinin yanında yaşayan, ilköğretim ve liseye devam eden 60 kız ve 60 erkek öğrenci olmak üzere toplam 240 öğrencidir. Araştırma sonucunda ailelerinin yanında yaşayan

ergenlerin yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlere göre daha yüksek düzeyde sosyal destek algıladıkları görülmüştür.

Ünlü (2001) tarafından lise öğrencilerinin ego kimlik statüleri ile sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkiyi öğrenebilmek amacıyla 430'u kız ve 344'ü erkek olmak üzere toplam 774 genel lise 2. ve 3. sınıf öğrencisi çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırma sonucunda aileden algılanan sosyal desteğin cinsiyete göre farklılaşmadığı bulunmuştur ancak kız öğrencilerin arkadaşlarından ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek düzeyinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca üst sosyo- ekonomik düzeydeki öğrencilerin orta ve alt sosyo- ekonomik düzeydeki öğrencilere göre ailelerinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden anlamlı düzeyde daha yüksek sosyal destek algıladıkları bulunmuştur.

Baştürk (2002) lise öğrencilerinin ailelerinden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyi ile akademik başarıları arasındaki ilişkiyi ve lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek düzeyini etkilediği düşünülen bazı değişkenleri incelemiştir. Araştırmanın örneklemini fen lisesi ile genel ve özel liselerde 2. ve 3. sınıflarda okuyan 188'i kız ve 264'ü erkek olmak üzere toplam 452 öğrencidir. Araştırmada aileden ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek düzeyi kız öğrencilerde daha yüksek bulunmuştur. Lise türlerine göre bakıldığında fen lisesi ve özel lisedeki öğrencilerin arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca anne ve baba eğitim düzeyi düştükçe aileden algılanan sosyal destek düzeyinin düştüğü, anneleri çalışan ergenlerin ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin anneleri çalışmayanlara göre daha yüksek olduğu, öğrencilerin sosyo- ekonomik düzeyleri düştükçe ailelerinden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeylerinin de düştüğü, karşı cinsten arkadaşı olan ergenlerin olmayanlara göre arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyinin daha yüksek olduğu ve algılanan sosyal destek düzeyi arttıkça akademik başarının da arttığı görülmüştür.

Kahrıman (2002) ergenlik dönemindeki bireylerin algıladıkları sosyal destek ile benlik saygısı düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 249'u kız ve 251'i erkek olmak üzere toplam 500 genel lise ve meslek lisesi öğrencisi ile bir çalışma yapmıştır. Araştırma sonucuna göre öğrencilerin arkadaşlarından algıladıkları sosyal

destek düzeyleri ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeylerine göre anlamlı derecede daha yüksektir. Ayrıca kızların aileden ve arkadaşlardan algıladıkları sosyal destek puanlarının erkeklerden daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

Soylu (2002) tarafından üniversite sınavına hazırlanan lise 3. sınıfa devam eden ve dersanelere giden öğrencilerde görülebilecek psikolojik belirtiler, aileden algılanan sosyal destek düzeyi, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, anne-baba eğitim düzeyi ve sınava giriş sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Araştırmanın örneklemini genel ve özel lise, fen ve Anadolu lisesine devam eden ve mezun durumda olup dersanelere devam eden 230'u kız ve 258'si erkek olmak üzere toplam 488 ergendir. Araştırma sonucunda kızların erkeklere göre ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyinin daha düşük olduğu, sosyo-ekonomik düzeyleri yüksek olanların ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin daha yüksek olduğu, anne ve babanın eğitim düzeyleri düştükçe aileden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin düştüğü, sınava birden fazla girmiş olanların ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin daha düşük olduğu bulunmuştur.

Gençdoğan (2003) tarafından lise öğrencilerinin sınav kaygısı ile boyun eğicilik düzeyleri ve sosyal destek algısı arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla 131 lise öğrencisi ile bir çalışma yapılmıştır. Araştırmada sınav kaygısı ile sosyal destek arasında negatif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur. Lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek düzeyi düştükçe sınav kaygısı düzeylerinin arttığı görülmüştür.

Ünüvar (2003) lise öğrencilerinin aile ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyinin benlik saygısı ve problem çözme becerileri üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini iki genel lise, iki özel lise ve bir fen lisesinde öğrenim gören 401'i erkek ve 309'u kız olmak üzere toplam 710 lise 1, 2 ve 3. sınıf öğrencisidir. Araştırmada ergenlerin aile ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyi arttıkça problem çözme becerilerinin de arttığı bulunmuştur.

Yıldırım ve Ergene (2003) tarafından sınav kaygısı, boyun eğici davranış, aileden, arkadaşlardan ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek değişkenlerinin lise son sınıf öğrencilerinin akademik başarılarını ne derecede yordadığını incelemek amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini 385'i kız ve 278'i erkek olmak üzere toplam

663 öğrencidir. Araştırma sonucunda lise son sınıf öğrencilerinin öğretmenlerinden ve ailelerinden algıladıkları sosyal destek ile öğrencilerin akademik başarıları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu, öğrencilerin arkadaşlarından algıladıkları sosyal desteğin akademik başarının önemli bir yordayıcısı olmadığı görülmüştür.

Yıldırım (2004 a) yukarıda ifade edilen çalışmanın örneklemini ile yaptığı bir başka çalışmada lise son sınıftaki öğrencilerde boyun eğici davranışların yaygınlığını incelemiştir. Araştırmada algılanan sosyal destek yükseldikçe boyun eğici davranışların yaygınlığının azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yıldırım (2004 b) sınav kaygısı, gündelik sıkıntılar, sosyal destek ve cinsiyet değişkenlerinin 8-11. sınıf öğrencilerinin depresyon düzeylerini ne derecede yordadığını incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 257'si kız ve 228'i erkek olmak üzere toplam 485 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma sonucunda aileden ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek düzeyi ile depresyon arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür.

Yalçın (2004) algılanan sosyal destek düzeyi ile saldırganlık arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu amaçla genel liselerde öğrenim gören 329'u kız ve 310'u erkek olmak üzere toplam 639 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmada aileden algılanan sosyal destek düzeyi ve arkadaş ilişkilerinden memnun olma değişkenlerinin saldırganlık üzerindeki ortak etkisi anlamlı bulunmuştur.

Akın ve Ceyhan (2005) tarafından resmi ve özel genel lise öğrencilerinin ailelerinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile kendini kabul düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu amaçla 973 lise öğrencisi ile yapılan çalışmada ailelerinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden yüksek düzeyde sosyal destek algılayan öğrencilerin kendini kabul düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Arıcı (2005) yatılı ve ailesi ile kalan lise öğrencilerin atılganlık, sosyal destek ve akademik başarıları arasında bazı değişkenlere göre fark olup olmadığını incelemiştir. Araştırma fen, Anadolu ve sağlık meslek lisesi ile genel lisede öğrenim gören yatılı 100, ailesiyle yaşayan 100 olmak üzere toplam 200 öğrenci ile

yapılmıştır. Araştırma sonucunda ailesi yanında ya da yatılı olarak kalan öğrencilerin ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyi arasında fark bulunmamıştır.

Sürücü (2005) tarafından genel lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile genel, aile, arkadaş ve öğretmenlerden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemi 455'i kız ve 434'ü erkek olmak üzere toplam 889 lise öğrencisinden oluşturulmuştur. Araştırma bulguları, lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile genel, aileden, arkadaşlardan ve öğretmenlerden algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğunu göstermektedir.

Köse (2006) araştırmasında lise öğrencilerinde kişilik ve sosyal desteğin yalnızlığa olan etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla genel ve özel lise ile Anadolu lisesinde öğrenim gören 219'u kız ve 95'i erkek olmak üzere toplam 314 öğrenci araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırma sonucunda aileden ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek ile yalnızlık arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Sayar (2006) tarafından alt sosyo- ekonomik düzeyden gelen 14-16 yaş grubundaki ergenlerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile psikolojik uyum ve depresif semptomlar arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmanın örneklemini 53'ü kız ve 184'ü erkek olmak üzere toplam 237 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma sonucuna göre ergenlerin algıladıkları sosyal destek ve psikolojik uyum azaldıkça depresif semptomlar artış göstermektedir.

Yıldırım (2006) gündelik sıkıntılar, sosyal destek ve cinsiyet değişkenlerinin 8-11. sınıf öğrencilerinin akademik başarılarını ne derece yordadığını incelemiştir. Bu amaçla 564'ü kız ve 398'i erkek olmak üzere toplam 962 öğrenci araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırmada aileden, arkadaşlardan ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek düzeyi ile akademik başarı arasında pozitif yönde, sosyal destek ile gündelik sıkıntılar arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Sağlam (2007) tarafından lise öğrencilerinin aile iletişimlerinin, aileden algılanan sosyal desteğe ve algılanan ana baba tutumuna göre değişip değişmediği incelenmiştir.

Araştırmanın örneklemini Anadolu öğretmen, sosyal bilimler, genel lise, endüstri ve sağlık meslek liselerinde öğrenim gören 193'ü kız ve 111'i erkek olmak üzere toplam 304 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda anne -baba tutumlarını demokratik olarak algılayan öğrencilerin anne –baba tutumunu ilgisiz olarak algılayan öğrencilere göre algıladıkları sosyal destek puanları daha yüksek çıkmıştır. Kız ve erkek öğrencilerin ana-baba iletişimlerinde, algıladıkları ana-baba tutumlarına ve sosyal destek durumlarına göre fark olmadığı anlaşılmıştır.

Yapılan araştırmalar aileden ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek düzeyi arttıkça ruhsal sağlık belirtileri, saldırganlık, sınav kaygısı, anksiyete bozuklukları, depresyon, stres, yalnızlık düzeylerinin ve boyun eğici davranışların azaldığını, mesleki olgunluk, akademik başarı, kendini kabul düzeylerinin yükseldiğini göstermektedir. Araştırmalarda genel olarak; kızların ailelerinden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyinin erkeklerden daha yüksek olduğu, sosyo- ekonomik düzey yükseldikçe, aileden ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek düzeyinin de yükseldiği bulunmuştur.

2.2. Sosyal Yetkinlik Beklentisi ile İlgili Kuramsal Açıklamalar ve İlgili Araştırmalar

2.2.1. Yetkinlik Beklentisi ve Kaynakları

Bandura (1977; 193) yetkinlik beklentisini, bireyin herhangi bir davranışı başarılı bir şekilde yapabileceğine ilişkin yeteneğine duyduğu inanç olarak tanımlamıştır.

Bandura yetkinlik beklentisinin dört önemli bilgi kaynağı olduğunu ifade etmiştir. Bu kaynaklar aşağıda açıklanmıştır.

1.Başarılı (Tamamlanmış) Performanslar: Yetkinlik beklentisini en çok etkileyen kaynaklardan birisi, bireyin geçmiş yaşantılarından edindiği, başarılı performans deneyimleridir. Geçmişte yaşanan başarılı performanslar yetkinlik beklentisinin düzeyini arttırır. Buna karşılık birey geçmişte üst üste başarısızlıklar yaşadıysa yaşadığı bu olumsuz performans deneyimleri de onun yetkinlik beklentisini düşürecektir (Bandura, 1977; 191).

2.Dolaylı Yaşantılar (Model Alma) Yoluyla Öğrenme: Birey, başka insanların davranışlarını gözlemleyerek de yetkinlik düzeyini arttırabilir. Kişi, başarılı kişileri gözlemleyerek, kendisinde onların yaptıklarını yapabileceği yönünde bir inanç geliştirebilir (Bandura, 1977; 198).

3.Sözel İkna: Bireyi bir davranışı başarıyla gerçekleştireceğine inandırmak için onu teşvik etmeyi, bu konuda öneriler getirmeyi kapsar. Kişi başaracağına inandırıldıkça daha fazla çaba gösterir, bu da yetkinlik beklentisi düzeyini arttırır (Bandura, 1977; 198).

4.Bireyin Fizyolojik Durumu: Bireyin fizyolojik durumu yetkinlik beklentisini etkileyen bir kaynaktır. Stres ve zorlanmalı durumlarda kaygı düzeyi artabilir, kaygı beraberinde fizyolojik bazı tepkileri de getirecektir. Yüksek kaygı düzeyi performansı düşürdüğünden bu da yetkinlik beklentisinin düşmesine neden olabilmektedir (Bandura, 1977; 198).

2.2.2. Yetkinlik Beklentisi Süreçleri

Yetkinlik beklentisinin bilişsel, motivasyonel, duyuşsal ve seçme süreçleri vardır. Bu süreçler performansı etkilemektedir.

1.Bilişsel Süreçler: Yüksek yetkinlik beklentisine sahip olan kişiler zihinlerinde başarılı senaryolar, hayaller üretirler. Düşük yetkinlik beklentisine sahip olanlar ise başarısız senaryo ve hayaller üretir. Bireylerdeki bu yetersizlik düşüncesi performansı da olumsuz etkiler ve zihinlerinde başarısızlık senaryoları kuran kişilerin performansları bu tür senaryo ve hayaller kurmayanlara göre daha düşük olur (Bandura, 1995, 5-6).

2. Motivasyonel Süreçler: Bireyler kendilerini motive ederler, kapasiteleri hakkında inançlar geliştirirler. Başarısızlık ve engellerle karşılaştıklarında yeteneklerine dair inançları düşük olan insanlar çabalamayı bırakır, yeteneklerine dair inançları güçlü olanlar ise hemen vazgeçmez, ısrar eder ve başarılı performans gösterir. (Bandura,1995, 6-7).

3. Duyuşsal Süreçler: Yetkinlik beklentilerini düşük algılayan bireyler

çevrelerinin tehdit ve tehlikelerle dolu olduğunu düşünürler, bu düşünceyle stres yaşamaya başlarlar ve bu streste onların performansını düşürür (Lazarus ve Folkman, 1984; Meichenbaum, 1977; Sarason, 1977; Aktaran: Bandura, 1995, 8).

4. Seçme Süreçleri: Birey kapasitelerinin üstünde olduğunu düşündükleri aktiviteleri yapmaktan kaçınır. Yetkinlik beklentisi düşük olan kişiler kapasitelerinin altında davranışları seçer ve kapasitelerini tam olarak kullanmazlar (Bandura, 1995, 10).

2.2.3. Yetkinlik Beklentisi Boyutları

Bandura (1977; 210) yetkinlik beklentisinin üç boyutu olduğunu belirtmiştir. Bunlar; düzey, genelleme ve dayanıklılıktır.

Düzy; bireyin performans göstereceği davranışın veya görevin zorluk derecesidir (Bandura, 1977, 210). Bireyin başaracağına inandığı işin güçlük derecesini göstermektedir. Bir kimse ne derece zor bir işi başaracağına inanıyorsa o konuda yetkinlik beklenti düzeyinin o derece yüksek olduğu söylenebilir (Kuzgun; 2000; 87).

Genelleme; yetkinlik beklentisinin farklı olay ve durumlara genellenebilmesidir (Bandura, 1977, 210). Genelleme bir kimsenin kendini yetkin gördüğü durumların çeşitliliğini gösterir (Kuzgun; 2000; 87).

Dayanıklılık; bireyin gerçekleştireceği performansa ilişkin inancıdır (Bandura, 1977, 210). Bir kimsenin engelleyici, caydırıcı koşullara karşı davranışı sürdürmeye devam etmesidir. Yetkinlik beklentisi düşük olan bireyler olumsuz yaşantılarla karşılaşınca davranışlarını değiştirmekte, güçlü olan bireyler ise sebat ve ısrar etmektedirler (Kuzgun; 2000; 87).

2.2.4. Sosyal Yetkinlik Beklentisi

Sosyal yetkinlik beklentisi; davranışlarının etkili olabileceğine güvenme ve sosyal yetkin davranışların başkaları tarafından desteklenmesinden oluşmaktadır. Sosyal yetkinlik beklentisi inancının gelişmesinde, bireyin yetkin davranışlarda bulunması ve

çevresindeki kişilerden de bu yönde geri bildirimler alması gerekmektedir (Bandura 1986; Aktaran: Coleman, 2003).

2.2.5. Yurtiçi ve Yurt Dışında Yetkinlik Beklentisi ve Sosyal Yetkinlik Beklentisi ile İlgili Yapılmış Araştırmalar

2.2.5.1. Konu ile İlgili Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar

Yetkinlik beklentisi ve sosyal yetkinlik beklentisi ile ilgili olarak yurt dışında yapılmış olan araştırmalar aşağıda sunulmuştur.

Connoly (1989) çocukluk ve ergenlik döneminde kişilerarası ilişkiler kurmada sosyal yetkinlik beklentisini incelemiştir. Bu amaçla üç ayrı örneklem grubu oluşturulmuştur. Birinci grupta; 87, ikinci grupta; 76 lise öğrencisi ve üçüncü grupta ise psikiyatrik tedavi gören 79 ergen yer almıştır. Araştırma sonucunda sosyal yetkinlik beklentisi ile benlik saygısı ve kendini kabul arasında anlamlı bir ilişki olduğu, duygusal bozukluğu olan bireylerin kişilerarası ilişkilerdeki yetkinlik beklentisi düzeylerinin düşük olduğu bulunmuştur.

Innes ve Thomas (1989) tarafından kız ve erkek öğrencilerin sosyal ilişkilerinin yetkinlik beklentisi üzerindeki rolünü öğrenmek amacıyla yaşları 15-17 yaşları arasında olan 91 lise öğrencisi ile bir araştırma yapılmıştır. Araştırmada sosyal kaçınma, utanma ve engellenmenin, ergenlerin sosyal başarı ve başarısızlıklarında kalıcılığa neden olduğu, engellenme ve kaçınma davranışlarında bulunan öğrencilerin sosyal olaylar karşısındaki yetkinlik beklentilerinin düşük olduğu belirtilmiştir.

Bezjak ve Lee (1990) kolej öğrencilerinin algılanan fiziksel yetenek davranışlarını, Banduranın Yetkinlik Beklentisi ve Rotter'in Sosyal Öğrenme Teorisi açısından incelemişlerdir. Bu amaçla iki bölümden oluşan bir araştırma yapılmıştır. Araştırmanın birinci bölümünde 161'i kız ve 139'u erkek olmak üzere toplam 300; ikinci bölümünde ise 114'ü kız ve 93'ü erkek olmak üzere toplam 207 öğrenci araştırmanın örneklemine alınmıştır. Araştırma sonucunda yetenekler ile ilgili yetkinlik beklentisi arttıkça fiziksel yetenek aktiviteleri ve fiziksel sağlık arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu bulunmuştur.

Dekovic ve Meeus (1997) tarafından ergenlik dönemindeki bireylerin aileleri ve arkadaşlarıyla kurdukları ilişkiler üzerine bir araştırma yapılmıştır. Yaşları 12 ile 18 arasında değişen 508 ergen ve ailesi araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda ebeveynleriyle yakın ilişkiler kuran ergenlerin sosyal yeterlik algılarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca bu ergenlerin, ebeveynleriyle yakın ilişki içinde olmayan akranlarına göre, arkadaşlarıyla olan ilişkilerinden daha memnun oldukları ortaya çıkmıştır.

Torres ve Solberg (2001) Latin kolej öğrencilerinin ısrarcı niyet ve sağlıklarına etki eden aile desteği, sosyal bütünleşme, stres ve yetkinlik beklentisini incelemek amacıyla iki yıllık periyodik kuşak (cohort) çalışması yapmışlardır. Araştırmanın örneklemini 112 kız ve 67 erkek olmak üzere 179 kolej öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda aile desteğinin doğrudan akademik yetkinlik beklentisini etkilediği, stres ile yetkinlik beklentisi düzeyi arasında negatif yönde ilişki bulunduğu, yüksek düzeyde aile desteği algılayan öğrencilerin genel yetkinlik beklentisi düzeylerinin de daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Muris (2002) tarafından ergenlerde depresyon, anksiyete bozuklukları ile yetkinlik beklentisi arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini yaşları 12-19 arasında değişen 318'i kız ve 278'i erkek olmak üzere toplam 596 öğrencidir. Araştırma sonucunda düşük düzeydeki yetkinlik beklentisinin çoğunlukla yüksek düzeydeki karakter anksiyete/nevrotizm, anksiyete bozuklukları semptomları ve depresif semptomlarla birlikte olduğu görülmüştür. Bunun yanında yetkinlik beklentisinin sosyal yetkinlik beklentisi boyutuyla sosyal fobi, akademik yetkinlik beklentisi boyutuyla okul fobisi ve duygusal yetkinlik beklentisi boyutuyla da anksiyete, somatik ve panik bozukluklar arasında yüksek bir ilişki bulunmuştur.

Matsushima ve Shiomi (2003) tarafından ergenlerde sosyal yetkinlik beklentisi ve kişilerarası ilişkilerdeki stres arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 180 lise öğrencisi araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırmanın sonucunda sosyal yetkinlik beklentisi düzeyi, kişiler arası ilişkilerde yaşanan stres ve stresle başa çıkma ile ilişkili bulunmuştur. Kişilerarası stres davranışlarının azaltılmasında sosyal yetkinlik beklentisi ve kişiler arası stresle başa çıkmanın etkili olduğu görülmüştür.

Payne ve Jahoda (2004) Glasgow Sosyal Yetkinlik Beklentisi Ölçeğini geliştirdikleri çalışmalarında sosyal yetkinlik beklentisi düşük olan ergenlerde sosyal yetkinlik beklentisi yüksek olan gruba göre depresif semptomların daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Kashdan ve Roberts (2004) sosyal kaygı, sosyal yetkinlik beklentisi, pozitif ve negatif duygular arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu amaçla 9 ve 10. Sınıf öğrencileri ile yapılan çalışmada sosyal kaygısı yüksek olan öğrencilerin negatif duygularının daha çok olduğu ve sosyal yetkinlik beklentilerinin daha düşük olduğu bulunmuştur.

Dowda, Dishman, Pfeiffer ve Pate (2007) ergenlik dönemindeki öğrencilerin fiziksel aktivitelerindeki değişim ile ailelerinden algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışma Amerika Birleşik Devletlerinde güney Carolinede 1998-2003 yılları arasında 421 kız öğrenci ile 8, 9 ve 12. sınıfa devam ettikleri dönemlerde yapılmıştır. Araştırmada yaşla birlikte fiziksel aktivitelerdeki değişimin aileden algılanan destek, algılanan davranış kontrolü ve yetkinlik düzeyi ile ilişkili olduğu, aile üyelerinden algılanan destek azaldıkça fiziksel aktiviteler ve ona bağlı olarak algılanan davranış kontrolü ve yetkinlik düzeyinin de düşeceği bulunmuştur.

Yapılan araştırmalar yetkinlik beklentisi düzeyi ile anksiyete, somatik ve panik bozuklukların, depresif semptomların, utanma, engellenme ve kaçınma davranışlarının ve fiziksel sağlığın ilişkili olduğunu, yetkinlik beklentisi düşük olan bireylerde bu bozukluk ya da duygu durumlarının daha yüksek düzeyde yaşandığını göstermektedir. Sosyal yetkinlik beklentisi ile ilgili olarak yapılan araştırmalarda ise sosyal yetkinlik beklentisi düzeyi yükseldikçe kendini kabul, benlik saygısı, stresle başa çıkma becerilerinin yükseldiği bulunmuştur.

2.2.5.2. Konu ile İlgili Yurtiçinde Yapılmış Araştırmalar

Yetkinlik beklentisi ve sosyal yetkinlik beklentisi ile ilgili olarak yurt içinde yapılmış olan araştırmalar aşağıda sunulmuştur.

Bilgin (1997) tarafından meslek lisesi öğrencilerinin ailelerinin sosyo- demografik değişkenlerinin saptanması ve ailelerin sosyal ilişki ve kabul algıları ile ergenlerin sosyal yetkinlik beklentisi ve kendini kabul düzeyleri arasındaki farkı öğrenebilmek amacıyla meslek liselerinde öğrenim gören 800 öğrenci ile bir araştırma yapılmıştır. Araştırma sonucunda ailelerin sosyal ilişkiye girme ve kabul algıları ile ergenlerin sosyal yetkinlik ve kendini kabul düzeyleri arasında fark olduğu görülmüştür.

Çelikkaleli (2004) lise öğrencilerinin sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri ve psikolojik ihtiyaçları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örneklemini genel lise, turizm meslek, endüstri meslek, Anadolu ve fen liselerinde okuyan toplam 396 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda lise türlerine göre sosyal yetkinlik beklentisi ve psikolojik ihtiyaçların farklılaştığı, düzen, sebat ve uyarlık (başkalarından fikir alma, başkalarına uyma v.b.) psikolojik ihtiyaçları ile sosyal yetkinlik beklentisi düzeyi arasında negatif yönlü bir korelasyon olduğu bulunmuştur.

Akkapulu (2005) tarafından ergenlerin; anne-babalarına ve arkadaşlarına bağlılık, problem çözme becerileri, öğrenilmiş güçlülük ve anne-babalarının evlilik uyumlarını algılama düzeyleri ile anne-babalarının evlilik uyumları ve annelerinin kişilerarası ilişkilere girme düzeylerinin sosyal yetkinlik beklentisi düzeylerini ne oranda yordadığı incelenmiştir. Araştırmanın örneklemi 144'ü kız ve 50'si erkek olmak üzere toplam 194 lise öğrencisi ve onların annelerinden oluşmaktadır. Ergenlerin sosyal yetkinlik beklentisi düzeylerini yordayan değişkenlerin açıklanan toplam varyansa olan katkılarına göre sırasıyla öğrenilmiş güçlülük, problem çözme becerisi, algılanan evlilik uyumu, arkadaşlara bağlılık düzeyi, annelerin kişilerarası ilişkilere girmedeki besleyici ilişki tarzı düzeyleri ve anne-babaya bağlılık değişkenlerinin olduğu saptanmıştır. Yordayıcı altı değişkenin ergenlerin sosyal yetkinlik beklentisi düzeyi puanlarında gözlenen toplam varyansın % 58.3'ünü açıkladığı belirlenmiştir. Ancak analiz sonucunda ergenlerin anne babalarının evlilik uyumları ve annelerinin kişilerarası ilişkilerde kullandıkları zehirleyici ilişki tarzı düzeylerinin, ergenlerin sosyal yetkinlik beklentilerinin anlamlı yordayıcıları olmadığı görülmüştür.

Fırıncıoğlu (2005) tarafından Adlerian odaklı grupla psikolojik danışmanın ergenlerin sosyal yetkinlik beklentisi düzeylerini yükseltmedeki etkisini incelemek

amacıyla hem betimsel hem deneysel yöntemin kullanıldığı bir çalışma yapılmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu genel lise 1, 2 ve 3. sınıflarında okumakta olan 100'er kız ve 100'er erkek olarak, her sınıf düzeyinden 200 öğrenci olmak üzere toplam 600 öğrenci oluşturmuştur. Bu öğrencilerden sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri düşük olan 10 kız ve 10 erkek toplam 20 öğrenci araştırmanın deneysel grubuna alınmış ve bu öğrencilerle on oturum Adlerian odaklı grupla psikolojik danışma yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda kız ve erkek öğrencilerin sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı, sınıf düzeyi yükseldikçe sosyal yetkinlik beklentisi düzeyinin yükseldiği, düşük gelirli ailelerden gelen öğrencilerin sosyal yetkinlik beklentisinin yüksek gelirli ailelerden gelenlere göre daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca deney grubuna uygulanan Adlerian odaklı grupla psikolojik danışmanın öğrencilerin sosyal yetkinlik beklentisi düzeylerini yükseltmede etkili olduğu görülmüştür.

Karahan, Sardoğan, Özkamalı ve Menteş (2006) lise öğrencilerinde sosyal yetkinlik beklentisi ve otomatik düşüncelerin, öğrencinin yaşadığı sosyal birim (aile, akraba yanı, yurt) ve cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemişlerdir. Bu amaçla 321'i kız ve 134'ü erkek olmak üzere toplam 455 ticaret meslek ve Anadolu, güzel sanatlar lisesinde ve genel lisede okuyan öğrenci araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırma sonucunda lise öğrencilerinde sosyal yetkinlik beklentisi düzeyi düştükçe olumsuz otomatik düşüncelerin arttığı bulunmuştur. Yurtta kalan öğrencilerde aile ve akraba yanında kalan öğrencilere göre sosyal yetkinlik beklentisi düzeyinin daha düşük, olumsuz otomatik düşüncelerin ise daha çok olduğu görülmüştür. Cinsiyete göre sosyal yetkinlik beklentisi ve olumsuz otomatik düşünceler açısından anlamlı farklılık olmadığı bulunmuştur.

Efe (2007) tarafından 14-16 yaş grubu bireylerde spor çalışmalarının sosyal yetkinlik beklentisi ve atılganlık üzerine olan etkisi araştırılmıştır. Araştırmada deney ve kontrol grupları için 60'ı kız ve 65'i erkek olmak üzere toplam 125 kişi kontrol grubunu, 60'ı kız ve 65'i erkek olmak üzere toplam 125 kişi de deney grubunu oluşturmuştur. Deney grupları haftada iki gün dokuz ay branşa özgü temel spor çalışmalarına alınmıştır. Kontrol grubundaki 125 öğrenci herhangi bir antrenman programına katılmamıştır. Araştırma sonucunda dokuz ay boyunca uygulanan, branşlara özgü temel spor çalışmalarının, 14-16 yaş grubu bireylerin sosyal yetkinlik

beklentisi ve atılganlık düzeylerini arttırmada etkili olduğu görölmüştür.

Yapılan araştırmalar performans ile ilgili deneyimlerin, çevrede olumlu sosyal ilişkilerin olmasının, gelir düzeyi, okul türü, yaş gibi değişkenlerin sosyal yetkinlik beklentisi düzeyi üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni, örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel analizler ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, lise öğrencilerinin ailelerinden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri arasındaki ilişkiyi ve algıladıkları sosyal destek düzeylerinde ve sosyal yetkinlik beklentisi düzeylerinde bazı değişkenler açısından anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemeye yönelik tarama modelinde betimsel bir çalışmadır.

Tarama modelleri; geniş grupları kapsayan, evrenden seçilmiş bir örneklem grubu üzerinde yapılan çalışmalardır (Bal, 2001; 70). Tarama modellerinde araştırmaya konu olan olay, birey, nesne, geçmişte ya da halen var olan bir durum var olduğu şekliyle tanımlanmaya çalışılır (Arlı ve Nazik, 2001; 5). Bu çalışmada da lise öğrencilerinin ailelerinden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri arasındaki ilişki ve algıladıkları sosyal destek düzeylerinde ve sosyal yetkinlik beklentisi düzeylerinde bazı değişkenler açısından anlamlı farklılık olup olmadığı araştırılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evrenini Adana İlindeki liselerde eğitim gören tüm genel lise öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem seçimi için ise; Adana İli Seyhan ve Yüreğir İlçelerindeki liselerin alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeye göre gruplanmaları sonucu alt sosyo-ekonomik düzeyden 29 okul, orta sosyo-ekonomik düzeyden 13 okul ve üst sosyo-ekonomik düzeyden 11 okul belirlenmiştir. Bu belirleme okulların güney-kuzey Adanada ve Seyhan ve Yüreğir ilçelerinde bulunmaları ölçütlerine göre yapılmıştır. Bu okullardan, her sosyo-ekonomik düzeydeki okul sayısı göz önüne alınarak; alt sosyo-ekonomik düzeyden 2, orta sosyo-ekonomik

düzeyden 1 ve üst sosyo-ekonomik düzeyden 1 olmak üzere toplam 4 okul belirlenmiştir. Alt sosyo-ekonomik düzeyden Adasokağı Lisesi ve Yüreğir Lisesi, orta sosyo- ekonomik düzeyden Adana Erkek Lisesi, üst sosyo- ekonomik düzeyden ise Şehit Temel Cingöz Lisesi belirlenmiştir. Ancak olası hataları önlemek amacıyla örneklemdeki öğrencilere Sosyo-Ekonomik Düzey Ölçeği (SEDÖ) uygulanmış ve ölçek sonuçlarına göre öğrenciler alt-orta-üst sosyo-ekonomik düzeylere ayrılmışlardır. Araştırmanın örnekleme, iki aşamalı oranlı küme örneklemedir.

Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin okullara göre dağılımı Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Araştırmanın Örneklem Grubunu Oluşturan Öğrencilerin Okullara Göre Dağılımı

	Adasokağı Lisesi	Adana Erkek Lisesi	Şehit Temel Cingöz Lisesi	Yüreğir Lisesi	Toplam
n	148	195	147	188	678
%	21.8	28.8	21.7	27.7	100

Tablo1’de de görüldüğü gibi örneklem grubunun % 21.8’i Adasokağı Lisesi, %28.8’i Adana Erkek Lisesi, %21.7’si Şehit Temel Cingöz Lisesi ve % 27.7’si Yüreğir Lisesi öğrencilerinden oluşmaktadır.

Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin cinsiyetlerine ve sınıf düzeylerine göre dağılımı Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Araştırmanın Örneklem Grubunu Oluşturan Öğrencilerin Cinsiyetlerine ve Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

Sınıf Düzeyi		Lise 1	Lise 2	Lise 3	Toplam	
Cinsiyet					n	%
Kız		121	127	152	400	59
Erkek		112	83	83	278	41
Toplam	n	233	210	235	678	100
	%	34.4	30.9	34.7	100	100

Tablo2’de de görüldüğü gibi örneklem grubunun %34.4’ü lise 1., %30.9’u lise 2.

ve %34.7'si lise 3. sınıf öğrencisidir. Örneklem grubunun %59'u kız, %41'i ise erkek öğrencilerden oluşmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal desteği ölçmek için “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği”(ASDÖ), öğrencilerin sosyal yetkinlik beklentisi düzeylerini ölçmek için “Sosyal Yetkinlik Beklentisi Ölçeği-Ergen Formu (SYBÖ-E Formu), öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeylerini ölçmek için “Sosyo-Ekonomik Düzey Ölçeği (SEDÖ) ve öğrencilerin bağımsız değişkenlere ilişkin bilgilerini öğrenmek için “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır.

3.3.1. Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ)

Araştırmada öğrencilerin ailelerinden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyini belirlemek amacıyla veri toplama aracı olarak Yıldırım (1997) tarafından geliştirilmiş olan Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ) kullanılmıştır. Ölçek 2004 yılında Yıldırım tarafından yenilenmiştir (Yıldırım, 2006). Bu nedenle Yıldırım ile yapılan yazışmada ölçeğin yenilenmeden önceki halinin kullanılmasıyla ilgili görüşleri sorulmuştur. Ölçeğin yenilenmeden önceki halinin kullanılmasında herhangi bir sakınca olmadığı bilgisi alınmıştır. Ölçek lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin aile, akraba, arkadaş, öğretmen ve toplum olmak üzere beş alt ölçeği bulunmaktadır. Bu araştırmada aile ve arkadaş alt ölçekleri kullanılmıştır.

Ölçekte 26 durum cümlesi bulunmaktadır. Ölçeği cevaplandıran birey her durum cümlesine iki alt ölçek boyutunda cevap vermektedir. Tepkiler üçlü derecelendirme biçiminde verilmektedir (Hiç uygun değil=1, Kısmen uygun =2, Oldukça uygun=3). Ölçekteki maddelerin 14 tanesi olumlu, 11 tanesi ise tersine çevrilmiş cümledir. Olumlu cümlelere verilen tepkiler (rakamlar) olduğu gibi puanlanmaktadır. Tersine çevrilmiş cümlelerde ise 1=3, 2=2, 3=1 şeklinde puanlanmaktadır. Her alt ölçeğin olumlu ve olumsuz puanlarının toplanması ile o alt ölçeğe ilişkin toplam puan elde edilmektedir. Böylece bir bireyin ASDÖ'nün her alt ölçeğinden alabileceği puanlar 26 ile 78 arasında değişmektedir. Puanın yüksekliği o bireyin algıladığı sosyal destek düzeyinin yüksekliği anlamına gelmektedir (Yıldırım, 1997).

Güvenirlik

İç Tutarlılık: Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin (ASDÖ) güvenirlik çalışması 115 lise birinci sınıf öğrencisinden elde edilen puanlar üzerinde yapılmıştır. Çalışma sonucunda, Alfa güvenirlik katsayısı ölçeğin tümü için 0.93; aile (Aİ)=0.79; akraba (AK)= 0.76; arkadaş (AR)= 0.74; öğretmen (ÖĞ)= 0.75 ve toplum (T)=0.80 olarak bulunmuştur. Elde edilen güvenirlik katsayıları ölçeğin güvenle kullanılabileceğini göstermektedir (Yıldırım, 1997).

Geçerlik

Benzer Ölçekler Geçerliği: ASDÖ'nün geçerliği benzer ölçekler geçerliği yöntemi ile incelenmiştir. Lise birinci sınıf öğrencileri arasından seçkisiz olarak alınan 115 öğrenciye Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ile birlikte Harter'in geliştirdiği "Çocuklar ve Gençler İçin Sosyal Destek Ölçeği" uygulanmıştır. Her iki ölçeğin toplam puanları ile alt ölçeklerine ilişkin puanlar arasındaki korelasyon "Pearson Korelasyon Katsayısı" yolu ile bulunmuştur. İki ölçeğin toplam puanları arasında .69 korelasyon bulunmuştur. Yine, aile ile ana-baba alt ölçekleri arasında 0.55; arkadaş ile sınıf arkadaşı arasında 0.56 ve öğretmen alt ölçekleri arasında 0.78 korelasyonlar bulunmuştur (Yıldırım, 1997).

3.3.2. Sosyal Yetkinlik Beklentisi Ölçeği-Ergen Formu (SYBÖ-E Formu)

Araştırmada ergenlerin sosyal yetkinlik beklentisi düzeylerini ölçmek amacıyla Bilgin (1999) tarafından geliştirilen Sosyal Yetkinlik Beklentisi Ölçeği Ergen Formu (SYBÖ-E Formu) kullanılmıştır. Ölçek kendini yetkin görme beklentisinin dayanıklılık boyutu esas alınarak hazırlanmış ve 14-18 yaş grubu ergenlere yönelik olarak geliştirilmiştir. Uygulamada süre kısıtlaması yoktur. Ölçekten bir toplam puan elde edilmektedir.

Ölçek toplam 40 maddeden oluşmakta ve 5'li derecelendirme tipine göre yanıtlanmaktadır. Maddelerin karşısında; Her zaman (5), Sık sık (4), Bazen (3), Arada sırada (2), Hiçbir zaman (1) seçenekleri bulunmaktadır. Yanıtlayıcılardan sosyal yaşantılarına uygun olarak bu seçeneklerden birisini ne derecede yapacağına ilişkin inancını belirtmesi istenmektedir. Ölçekten elde edilen toplam puan ranjı 40 ile 200

arasında değişmektedir (Akkapulu, 2005; 50).

Güvenirlilik

Ölçeğin güvenirlilik çalışmasının örneklemini 1996-1997 öğrenim yılında Adana Merkez Endüstri Meslek Lisesinde okuyan 1400 öğrenci tarafından oluşturulmuştur. Ölçek maddelerinin seçilmesinden sonra yapılan geçerlik ve güvenirlilik çalışmasına 14-18 yaş grubunda lise 1., 2. ve 3. sınıflarda öğrenim gören toplam 900 öğrenci alınmıştır (Bilgin, 1999).

Sosyal Yetkinlik Beklentisi Ölçeği Ergen Formu'nun iç tutarlılık katsayısı Cronbach Alpha eşitliği kullanılarak .93 olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin testi yarılama yöntemiyle elde edilen güvenirlilik katsayısı .86 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin madde toplam puan korelasyonları hesaplanmış ve maddelerin .43 ile .56 arasında değişen korelasyonlar gösterdiği saptanmıştır (Bilgin, 1999).

Geçerlik

Benzer Ölçekler Geçerliği: Geçerlik çalışması için Merkez Endüstri Meslek Lisesi'nde okuyan 703 öğrencinin ölçeği değerlendirmeye alınmıştır. Öğrencilere Sosyal Yetkinlik Beklentisi Ölçeği ile birlikte ölçüt olarak Kılıççı'nın Kendini Kabul Envanteri (KKE) Ergen Formu uygulanmıştır. Sonuçta SYBÖ ile KKE arasındaki korelasyon .18 olarak bulunmuştur. Bu sonuç SYBÖ ile KKE arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmektedir (Bilgin, 1999).

Yapı Geçerliği: Ölçek faktör analizinden geçirilmiş ve beş faktöre göre elde edilen sonuçlar üzerinde yapılan çalışmalarda 40 maddenin .31 ile .70 arasında değişen değerlerle faktörlere yüklendiği saptanmıştır (Bilgin, 1999).

3.3.3. Sosyo-Ekonomik Düzey Ölçeği (SEDÖ)

Araştırmada öğrencilerin sosyo- ekonomik düzeylerini belirlemek amacıyla veri toplama aracı olarak Bacanlı (1990) tarafından geliştirilmiş olan Sosyo-Ekonomik Düzey Ölçeği (SEDÖ) kullanılmıştır. Ölçek maddelerinden bazıları günümüz koşullarına göre yenilenmiştir. Ailenizin ortalama aylık geliri ve orta öğretim boyunca masraflarınız nasıl karşılanıyor sorularının cevapları yenilenmiştir. Ayrıca 12.

maddedeki eşyalardan bazıları çıkartılmış yerine başka eşyalar eklenmiştir. Buzdolabı seçeneği bulaşık makinesi seçeneği ile, video seçeneği ise vcd- dvd seçeneği ile değiştirilmiştir.

Ölçekte 12 madde bulunmaktadır. Bu maddelerin ilk 11'inde işaretlenen seçeneğin puanı bulunmakta, 12. soruda ise kaç eşya varsa o kadar puan verilmektedir. Uygulama sonunda her maddenin puanları toplanmakta ve toplam puan elde edilmektedir. Puanlar alt- orta -üst % 33'lük dilimler şeklinde işleme sokulmuştur. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 12 (12. soruda birer eşya varsayılarak), en yüksek puan ise 56' dır (Bacanlı, 1997; 100- 101).

Güvenirlilik

İç tutarlılık: Ölçeğin güvenirlik çalışmasının örneklem grubunu Ankara Üniversitesine bağlı Fen Fakültesi (FF), Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi (DTCF), Siyasal Bilgiler Fakültesi (SBF), Tıp Fakültesi (TF) ve Basın Yayın Yüksek Okulu (BYYO) 3. ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır (Bacanlı, 1997; 72).

Ölçeğin psikometrik özelliklerini belirlemek amacıyla ölçek 24 kişilik Tıp Fakültesi öğrenci grubuna uygulanmış ve iç tutarlılık (alfa) katsayısı .725 olarak bulunmuştur, sahip oldukları eşyaları bildiren ve açık uçlu soru niteliği taşıyan 12. soru dışta bırakıldığında katsayı .745' e çıkmaktadır. Buna göre ölçekteki maddelerin ortak varyansı % 50 civarındadır. Bu da ölçeğin oldukça tutarlı olduğunu ve SED'i belirlemek için kullanılabileceğini göstermektedir. Tüm örneklem grubunun (n= 542) bu ölçekten aldığı puanların ortalaması 32.989, standart sapması 6.736'dır (Bacanlı, 1997 ; 75).

Bu çalışmadaki örneklem grubunun puanlarının ortalaması ise 33.69, standart sapması 6,76'dır (n= 678). Örneklem grubunun puanları 15 ile 56 arasında değişmektedir. Puanlar alt- orta -üst % 33'lük dilimler şeklinde işleme sokulmuştur. Bu analiz sonucunda 31 puana kadar alt, 31-36 puan arası orta, 37-56 puan arası ise üst sosyo ekonomik düzey olarak ayrılmıştır. Bu puan aralıklarına göre örneklem grubundaki 678 öğrenciden 223 öğrenci alt, 241 öğrenci orta ve 214 öğrenci üst sosyo-ekonomik düzey olmak üzere üç düzeye ayrılmıştır.

3.3.4. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu öğrencilerin cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, annenin çalışıp çalışmaması, baba eğitim durumu, kardeş sayısı ve ergenin yakın arkadaşı olup olmaması ile ilgili bilgileri öğrenebilmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Örneklem olarak belirlenen okullarda uygulama yapabilmek amacıyla Adana Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğüne izin başvurusu yapılmış ve gerekli izinler alındıktan sonra 2007-2008 eğitim-öğretim yılı ocak, şubat ve mart aylarında okullara gidilmiş, Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ), Sosyal Yetkinlik Beklentisi Ölçeği Ergen Formu (SYBÖ -E Formu), Sosyo-Ekonomik Düzey Ölçeği (SEDÖ) ve Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır.

Uygulamalar sınıf ortamında yapılmıştır. Araştırmacı her uygulamada kendisini tanıtmış, araştırmanın amacı hakkında bilgi vermiştir. Ölçeklerin nasıl cevaplanacağı açıklanmış ve uygulama sırasında öğrencilerden gelen sorular yanıtlanmıştır. Uygulama her grupta yaklaşık olarak 35-40 dakika sürmüştür.

3.5. Verilerin Analizi

Uygulamaların ardından tüm ölçekler araştırmacı tarafından kontrol edilmiş ve toplam 738 öğrenciye ulaşıldığı görülmüştür. Ancak bu öğrencilerden ölçekleri eksik ya da yanlış doldurduğu tespit edilen 60 öğrenci örneklemden çıkartılmış ve geriye kalan 678 öğrencinin ölçekleri araştırmanın veri kaynağını oluşturmuştur.

Araştırma sonucunda elde edilen veriler bilgisayar ortamında değerlendirilmiş ve istatistiksel çözümlemeler için SPSS 11.5 programı kullanılmıştır. Öğrencilerin demografik özellikleri hesaplanırken frekans ve yüzde hesaplaması yapılmıştır.

Algılanan sosyal destek ve sosyal yetkinlik beklentisi arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Pearson Moment Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Araştırmada ele alınan bağımsız değişkenlerin düzeylerine göre oluşturulan grupların bağımlı değişken puanlarının farklı olup olmadığına, ikili gruplarda Bağımsız Gruplar t testi,

ikiden fazla gruplarda Tek Yönlü Varyans Analizi ile bakılmıştır. Gruplar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı yorumlanırken p değeri .05 kabul edilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırma verilerine uygulanan istatistiksel analizlerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Algılanan Sosyal Destek ve Sosyal Yetkinlik Beklentisi Arasındaki İlişki

Lise öğrencilerinin ailelerinden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak amacıyla pearson moment korelasyon analizi uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda sosyal yetkinlik beklentisinin aileden algılanan sosyal destek ($r=.17$) ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek ile ($r=.32$) düşük düzeyde anlamlı yönde ilişkisinin olduğu bulunmuştur ($p<0.05$).

4.2. Aileden Algılanan Sosyal Desteğe İlişkin Bulgular

Aileden algılanan sosyal desteğe ilişkin elde edilen bulgular aşağıda alt başlıklar halinde sunulmuştur.

4.2.1. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri

Lise öğrencilerinin cinsiyetlerine göre ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığına t testi ile bakılmış ve sonuçlar Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Lise Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları

Cinsiyet	n	$\bar{X}$	S	t	p
Kız	400	67,10	9,27	1,29	,20
Erkek	278	66,17	9,10		

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyinin farklılık göstermediği bulunmuştur ($t=1.29$, $p>0.05$).

4.2.2. Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri

Lise öğrencilerinin sınıf düzeylerine göre ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Lise Öğrencilerinin Sınıf Düzeylerine Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları

Sınıf Düzeyi	n	$\bar{X}$	S
1. Sınıf	233	66,03	9,51
2. Sınıf	210	66,61	9,21
3. Sınıf	235	67,50	8,86

Tablo 4'te de görüldüğü gibi 1. sınıf öğrencilerinin ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyine ilişkin aldıkları puanların aritmetik ortalaması 66,03; 2. sınıf öğrencilerinin aritmetik ortalaması 66,61; 3. sınıf öğrencilerinin aritmetik ortalaması ise 67,50'dir. Bu değerler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Lise Öğrencilerinin Sınıf Düzeylerine Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar arası	257,053	2	128,526	1,520	,219
Grup içi	57080,575	675	84,564		
Toplam	57337,628	677			

Tablo 5'te de görüldüğü gibi farklı sınıf düzeylerinde bulunan öğrencilerin aileden algılanan sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur ($F= 1.52$; $p>0.05$).

4.2.3.Öğrencilerin Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri

Lise öğrencilerinin ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerine göre ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeylerine yönelik aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Lise Öğrencilerinin Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları

SED	n	$\bar{X}$	S
Alt SED	223	65,72	9,53
Orta SED	240	66,33	9,50
Üst SED	215	68,19	8,33

Tablo 6'da da görüldüğü gibi alt sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyine ilişkin aldıkları puanların aritmetik ortalaması 65,72; orta sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin aritmetik ortalaması 66,33; üst sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin aritmetik ortalaması ise

68,19'dur. Alt sosyo-ekonomik düzeyden üst sosyo-ekonomik düzeye doğru puan ortalamalarında bir artış bulunmaktadır. Ancak bu değerler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7. Lise Öğrencilerinin Ailelerinin Sosyo- Ekonomik Düzeylerine Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Anlamlı fark
Gruplar arası	726,595	2	363,298	4,332	,014	Alt SED $\bar{X} <$ Üst SED $\bar{X}$
Grup içi	56611,033	675	83,868			
Toplam	57337,628	677				

Tablo 7'de de görüldüğü gibi farklı sosyo-ekonomik düzeylerde bulunan öğrencilerin aileden algılanan sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($F=4.33$; $p<0.05$). Gruplar arasındaki farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda üst sosyo- ekonomik düzeyden gelen öğrencilerin ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyi aritmetik ortalaması alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilerin aritmetik ortalamasından anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur.

4.2.4. Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri

Lise öğrencilerinin annelerinin eğitim durumlarına göre ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeylerine ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8. Lise Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Durumlarına Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları

Anne Eğitim Durumu	n	$\bar{X}$	S
İlkokul Mezunu değil	148	64,80	9,11
İlkokul Mezunu	330	66,62	9,47
Ortaokul Mezunu	92	67,98	8,75
Lise Mezunu	95	68,84	8,25
Üniversite Mezunu	13	66,46	9,68

Tablo 8'de de görüldüğü gibi en düşük ortalama annesi ilkököl mezunu olmayan öğrencilere aittir; ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyine ilişkin aldıkları puanların aritmetik ortalaması 64,80'dir. En yüksek ortalama ise annesi lise mezunu olan öğrencilere aittir, puanlarının aritmetik ortalaması 68,84'tür. Elde edilen bu değerler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9. Lise Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Durumlarına Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Anlamlı fark
Gruplar arası	1124,484	4	281,121	3,366	,010	İlkokul mezunu değil $\bar{X}$ < Lise mezunu $\bar{X}$
Grup içi	56213,144	673	83,526			
Toplam	57337,628	677				

Tablo 9'da da görüldüğü gibi farklı eğitim düzeylerine göre aileden algılanan sosyal destek düzeyi puanları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($F=3.37$; $p<0.05$).

Gruplar arasındaki farklılığın kaynağına Scheffe testi ile bakılmış ve sonuçta anneleri lise mezunu olan öğrencilerin ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin anneleri ilkokul mezunu olmayanlardan yüksek olduğu görülmüştür.

4.2.5. Öğrencilerin Annelerinin Çalışıp Çalışmama Durumlarına Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri

Lise öğrencilerinin annelerinin çalışıp çalışmamasına göre ailelerinden algıladıkları sosyal desteğin anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak amacıyla t testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10. Lise Öğrencilerinin Annelerinin Çalışıp Çalışmama Durumlarına Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları

Annelerin Çalışma Durumu	n	$\bar{X}$	S	t	p
Çalışıyor	80	66,81	9,12	,10	,92
Çalışmıyor	598	66,70	9,22		

Yapılan analiz sonucunda öğrencilerin annelerinin çalışıp çalışmama durumlarına göre ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyinin farklılık göstermediği bulunmuştur ($t=.10$, $p>0.05$).

4.2.6. Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri

Lise öğrencilerinin babalarının eğitim durumlarına göre ailelerinden algıladıkları sosyal destek puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11. Lise Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Durumlarına Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları

Baba Eğitim Durumu	n	$\bar{X}$	S
İlkokul Mezunu değil	41	65,63	8,37
İlkokul Mezunu	311	66,42	9,19
Ortaokul Mezunu	123	66,50	9,30
Lise Mezunu	148	66,35	10,00
Üniversite Mezunu	55	70,67	6,28

Tablo 11'de de görüldüğü gibi en düşük ortalama babası ilkököl mezunu olmayan öğrencilerin ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyi puanlarına aittir. Bu öğrencilerin ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyine ilişkin aldıkları puanların aritmetik ortalaması 65,63'tür. En yüksek ortalama ise babası üniversite mezunu olan öğrencilere aittir, puanlarının aritmetik ortalaması 70,67'dir. Elde edilen bu değerler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 12'de sunulmuştur.

Tablo 12. Lise Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Durumlarına Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Anlamlı fark
Gruplar arası	961,870	4	240,468	2,871	,022	İlkokul mezunu $\bar{X}$ < Üniversite mezunu $\bar{X}$
Grup içi	56375,758	673	83,768			
Toplam	57337,628	677				

Tablo 12'de de görüldüğü gibi öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerine göre

ailelerden algılanan sosyal destek düzeyi puanları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($F=2.87$; $p<0.05$). Gruplar arasındaki farklılığın kaynağına Scheffe testi ile bakılmış ve sonuçta babaları üniversite mezunu olan öğrencilerin ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin babaları ilkokul mezunu olanlardan yüksek olduğu görülmüştür.

4.2.7. Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri

Lise öğrencilerinin sahip oldukları kardeş sayısına göre ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyi puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13. Lise Öğrencilerinin Sahip Oldukları Kardeş Sayısına Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları

Kardeş Durumu	n	$\bar{X}$	S
Tek çocuk	30	65,80	12,09
İki kardeş	196	68,41	7,93
Üç kardeş	220	66,60	9,86
Dört ya da daha fazla	232	65,51	8,98

Tablo 13'te de görüldüğü gibi en düşük ortalama kendisi dahil dört ya da daha fazla kardeş olan öğrencilere aittir; ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyine ilişkin aldıkları puanların aritmetik ortalaması 65.51'dir. En yüksek ortalama ise iki kardeş olan öğrencilere aittir, puanlarının aritmetik ortalaması 68.41'dir. Elde edilen bu değerler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 14'te sunulmuştur.

Tablo 14. Lise Öğrencilerinin Sahip Oldukları Kardeş Sayısına Göre Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Anlamlı fark
Gruplar arası	924,925	3	308,308	3,684	,012	İki kardeş $\bar{X} >$
Grup içi	56412,704	674	83,698			Dört ya da daha
Toplam	57337,628	677				fazla kardeş $\bar{X}$

Tablo 14'te de görüldüğü gibi öğrencilerin kardeş sayılarına göre aileden algılanan sosyal destek düzeyi puanları arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur ($F=3.68$; $p<0.05$). Gruplar arasındaki farklılığa Scheffe testi ile bakılmış ve sonuçta iki kardeş olanların puan ortalamalarının dört ya da daha fazla kardeş olanların ortalamalarından yüksek olduğu görülmüştür.

4.3. Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Desteğe İlişkin Bulgular

Arkadaşlardan algılanan sosyal desteğe ilişkin elde edilen bulgular aşağıda alt başlıklar halinde sunulmuştur.

4.3.1. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri

Lise öğrencilerinin cinsiyetlerine göre arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeylerinin anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak amacıyla t testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 15'te sunulmuştur.

Tablo 15. Lise Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları

Cinsiyet	n	$\bar{X}$	S	t	p
Kız	400	64,69	8,42	4,48	,000
Erkek	278	61,67	8,94		

Yapılan analiz sonucunda kız öğrencilerin arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyi erkek öğrencilerin arkadaşlarından algıladığı sosyal destek düzeyinden anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur ($t=4.48$; $p<.001$).

4.3.2. Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri

Lise öğrencilerinin sınıf düzeylerine göre arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeylerinin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 16’da sunulmuştur.

Tablo 16. Lise Öğrencilerinin Sınıf Düzeylerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları

Sınıf Düzeyi	n	$\bar{X}$	S
1. Sınıf	233	62,57	8,71
2. Sınıf	210	63,96	8,55
3. Sınıf	235	63,87	8,95

Tablo 16’da da görüldüğü gibi birinci sınıf öğrencilerinin arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyine ilişkin aldıkları puanların aritmetik ortalaması 62,57; ikinci sınıf öğrencilerinin aritmetik ortalaması 63,96; üçüncü sınıf öğrencilerinin aritmetik ortalaması ise 63,87’dir. En yüksek ortalamanın ikinci sınıf öğrencilerine ait olduğu görülmektedir. Ancak bu değerler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 17’de sunulmuştur.

Tablo 17. Lise Öğrencilerinin Sınıf Düzeylerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar arası	277,043	2	138,521	1,811	,164
Grup içi	51616,947	675	76,470		
Toplam	51893,990	677			

Tablo 17’de de görüldüğü gibi farklı sınıf düzeylerine göre öğrencilerin arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyi puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($F=1.81$; $p>0.05$).

4.3.3. Öğrencilerin Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri

Lise öğrencilerinin ailelerinin sosyo- ekonomik düzeylerine göre arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyi puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 18’de sunulmuştur.

Tablo 18. Lise Öğrencilerinin Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları

SED	n	$\bar{X}$	S
Alt SED	223	61,89	9,14
Orta SED	240	63,74	8,26
Üst SED	215	64,75	8,68

Tablo 18’de de görüldüğü gibi alt sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyine ilişkin aldıkları puanların aritmetik ortalaması 61,89; orta sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin aritmetik ortalaması 63,74; üst sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin aritmetik ortalaması ise

64,75'tir. Alt sosyo-ekonomik düzeyden üst sosyo-ekonomik düzeye doğru bir artış bulunmaktadır. Ancak bu değerler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 19'da sunulmuştur.

Tablo 19. Lise Öğrencilerinin Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Anlamlı fark
Gruplar arası	929,874	2	464,937	6,158	,002	Alt SED $\bar{X} <$
Grup içi	50964,116	675	75,502			Üst SED $\bar{X}$
Toplam	51893,990	677				

Tablo 19'da da görüldüğü gibi farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyi puanları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($F=6.15$; $p<0.01$). Gruplar arasındaki farklılığın kaynağına Scheffe testi ile bakılmış ve sonuçta üst sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilerin arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyi aritmetik ortalaması alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilerin aritmetik ortalamasından anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur.

4.3.4. Öğrencilerin Yakın Arkadaşları Olup Olmaması Durumuna Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri

Lise öğrencilerinin yakın arkadaşlarının olup olmamasına göre arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeylerinin anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak amacıyla t testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 20'de sunulmuştur.

Tablo 20. Lise Öğrencilerinin Yakın Arkadaşları Olup Olmama Durumlarına Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyine İlişkin Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları

Yakın Arkadaş Durumu	n	$\bar{X}$	S	t	p
Var	652	63,91	8,29	7,09	,000
Yok	26	51,92	11,89		

Yapılan analiz sonucunda yakın arkadaşları olan öğrencilerin arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyi yakın arkadaşı olmayan öğrencilerden anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur ($t=7.09$; $p<.001$).

4.4. Sosyal Yetkinlik Beklentisine İlişkin Bulgular

Sosyal yetkinlik beklentisine ilişkin elde edilen bulgular aşağıda alt başlıklar halinde sunulmuştur.

4.4.1. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeyleri

Lise öğrencilerinin cinsiyetlerine göre sosyal yetkinlik beklentisi düzeylerinin anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak amacıyla t testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 21’de sunulmuştur.

Tablo 21. Lise Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeylerine İlişkin Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları

Cinsiyet	n	$\bar{X}$	S	t	p
Kız	400	134,07	30,49	,219	,827
Erkek	278	133,57	27,05		

Yapılan analiz sonucunda kız ve erkek öğrencilerin sosyal yetkinlik beklentisi

düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı bulunmuştur ($t=.21$; $p>0.05$).

4.4.2. Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeyleri

Lise öğrencilerinin sınıf düzeylerine göre sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 22'de sunulmuştur.

Tablo 22. Lise Öğrencilerinin Sınıf Düzeylerine Göre Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeylerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları

Sınıf Düzeyi	n	$\bar{X}$	S
1.Sınıf	233	133,82	37,33
2.Sınıf	210	132,60	24,00
3.Sınıf	235	135,05	23,51

Tablo 22'de de görüldüğü gibi birinci sınıf öğrencilerinin sosyal yetkinlik beklentisi düzeylerine ilişkin aldıkları puanların aritmetik ortalaması 133,82; ikinci sınıf öğrencilerinin aritmetik ortalaması 132,60; üçüncü sınıf öğrencilerinin aritmetik ortalaması ise 135,05'tir. En yüksek ortalamanın üçüncü sınıf öğrencilerine, en düşük ortalamanın ise ikinci sınıf öğrencilerine ilişkin olduğu görülmektedir. Ancak bu değerler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 23'te de sunulmuştur.

Tablo 23. Lise Öğrencilerinin Sınıf Düzeylerine Göre Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeylerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar arası	664,837	2	332,418	,392	,676
Grup içi	572949,949	675	848,815		
Toplam	573614,786	677			

Tablo 23'te de görüldüğü gibi farklı sınıf düzeylerinde bulunan öğrencilerin

sosyal yetkinlik beklentisi düzeyi puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($F=.39$; $p>0.05$).

4.4.3. Öğrencilerin Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeyleri

Lise öğrencilerinin ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerine göre sosyal yetkinlik beklentisi düzeylerinin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 24'te sunulmuştur.

Tablo 24. Lise Öğrencilerinin Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeylerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları

SED	n	$\bar{X}$	S
Alt SED	223	126,66	22,91
Orta SED	240	131,77	24,08
Üst SED	215	143,68	36,50

Tablo 24'te de görüldüğü gibi alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilerin sosyal yetkinlik beklentisi düzeylerine ilişkin aldıkları puanların aritmetik ortalaması 126,66; orta sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilerin aritmetik ortalaması 131,77; üst sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilerin aritmetik ortalaması ise 143,68'dir. Alt sosyo -ekonomik düzeyden üst sosyo- ekonomik düzeye doğru gidildikçe puan ortalamalarının arttığı görülmektedir. Ancak bu değerler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 25'te sunulmuştur.

Tablo 25. Lise Öğrencilerinin Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeylerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	33339,436	2	16669,718	20,827	,000	Alt SED $\bar{X} <$ Üst SED $\bar{X}$
Grup içi	540275,350	675	800,408			
Toplam	573614,786	677				

Tablo 25'te de görüldüğü gibi farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin sosyal yetkinlik beklentisi düzeyi puanları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($F=20.82$; $p<0.001$). Gruplar arasındaki farklılığın kaynağına Scheffe testi ile bakılmış ve sonuçta üst sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilerin sosyal yetkinlik beklentisi düzeyi aritmetik ortalaması alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilerin aritmetik ortalamasından anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur.

4.4.4. Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeyleri

Lise öğrencilerinin sahip oldukları kardeş sayısına göre sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 26'da sunulmuştur.

Tablo 26. Lise Öğrencilerinin Sahip Oldukları Kardeş Sayısına Göre Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeylerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları

Kardeş Sayısı	n	$\bar{X}$	S
Tek çocuk	30	139,00	23,41
İki kardeş	196	135,54	23,70
Üç kardeş	220	136,20	37,72
Dört ya da daha fazla	232	129,58	23,70

Tablo 26'da da görüldüğü gibi en düşük ortalama kendisi dahil dört ya da daha

fazla kardeş olan öğrencilere aittir; bu öğrencilerin puanlarının aritmetik ortalaması 129,58'dir. En yüksek ortalamanın ise tek çocuk olan öğrencilere ait olduğu görülmektedir. Bu öğrencilerin puanlarının aritmetik ortalaması 139,00'dur. Elde edilen bu değerler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 27'de sunulmuştur.

Tablo 27. Lise Öğrencilerinin Sahip Oldukları Kardeş Sayısına Göre Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeylerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Anlamlı fark
Gruplar arası	6788,997	3	2262,999	2,691	,045	İki kardeş $\bar{X} >$
Grup içi	566825,789	674	840,988			Dört ya da daha fazla kardeş $\bar{X}$
Toplam	573614,786	677				Üç kardeş $\bar{X} >$
						Dört ya da daha fazla kardeş $\bar{X}$

Tablo 27'de de görüldüğü gibi öğrencilerin sahip oldukları kardeş sayılarına göre sosyal yetkinlik beklentisi düzeyi puanları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($F=2.69$; $p<0.05$). LSD testi ile yapılan analiz sonucunda iki kardeş ve üç kardeş olan öğrencilerin aritmetik ortalaması dört ya da daha fazla kardeş olanlardan ise anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur.

4.4.5. Öğrencilerin Yakın Arkadaşları Olup Olmaması Durumuna Göre Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeyleri

Lise öğrencilerinin yakın arkadaşlarının olup olmasına göre sosyal yetkinlik beklentisi düzeylerinin anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak amacıyla t testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 28'de sunulmuştur.

Tablo 28. Lise Öğrencilerinin Yakın Arkadaşları Olup Olmama Durumlarına Göre Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeylerine İlişkin Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları

Yakın Arkadaş Durumu	n	$\bar{X}$	S	t	p
Var	652	134,61	28,63	3,37	,001
Yok	26	115,15	34,92		

Yapılan analiz sonucunda yakın arkadaşları olan öğrencilerin sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri yakın arkadaşı olmayan öğrencilerin sosyal yetkinlik beklentisi düzeylerinden anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur ($t=3.37$; $p<0.01$).

BÖLÜM V

TARTIŞMA YORUM

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgular konuyla ilgili literatür bilgileri çerçevesinde yorumlanıp tartışılmıştır.

5.1. Aileden ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek ile Sosyal Yetkinlik Beklentisi Arasındaki İlişki

Çalışmada sosyal yetkinlik beklentisinin, aileden algılanan sosyal destek düzeyi ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek ile düşük düzeyde anlamlı yönde ilişkisinin olduğu bulunmuştur. Literatürde sosyal yetkinlik beklentisi ile aileden ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Aydın'ın (2005) da ifade ettiği gibi ergenlik dönemi aile üyelerinden çok arkadaşlarla zaman geçirilen, arkadaş grubuna sahip olma ve o grup tarafından kabul edilmenin ergen için çok önemli olduğu bir dönemdir. Dolayısıyla sosyal yetkinlik beklentisi ile aileden algılanan sosyal destek arasında yüksek düzeyde ilişki olmamasının nedenleri bu özelliğe bağlanabilir. Çünkü ergenlik döneminde aileden çok arkadaşların destek ve onayı ergen için önem taşımaktadır. Bu durum da ergenin sosyal ilişkilerindeki yetkinlik düzeyi ile aile üyelerinden algıladığı destek arasındaki ilişkinin düşük olmasına neden olabilir.

Arkadaşlardan algılanan sosyal destek; paylaşım, problemlerin çözümünde ya da önemli kararları alma aşamasında daha etkili oluyor olabilir. Bu nedenle kişilerarası ilişkilerde kişinin kendisini yetkin görmesiyle arasında düşük bir ilişki olmuş olabilir.

5.2. Aileden Algılanan Sosyal Destek

Araştırmada öğrencilerin cinsiyetlerine göre ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Bu sonuçla ilgili olarak literatürde farklı araştırma sonuçlarına rastlanmıştır. Araştırma bulgusu Çakır ve Palabıyıkoglu (1997), Elbir (2000), Ünlü(2001) tarafından yapılan araştırmalar ile benzerlik göstermektedir. Bu araştırmalarda da cinsiyet ile aileden algılanan sosyal destek düzeyi arasında anlamlı fark olmadığı sonucu bulunmuştur. Buna karşın Zaimoğlu (1991), Wall ve arkadaşları (1999) ve Baştürk (2002) lise öğrencileri ile ilgili olarak yaptıkları araştırmalarda cinsiyete göre aileden algılanan sosyal destek arasında fark bulmuşlardır. Araştırmalar arasındaki bu farklılığın örneklem gruplarındaki farklılıklardan kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Yapılan araştırmada cinsiyetler arasında aileden algılanan sosyal destek açısından farklılık olmaması ise lise döneminde ailelerin cinsiyet açısından ayırım yapmadan gerek kız gerekse erkek çocuklarına birbirlerine yakın düzeyde sosyal destek sağlamalarından kaynaklanıyor olabilir.

Gander ve Gardiner (2001) ve Yazgan-İnanç, Bilgin ve Kılıç-Atıcı (2004) tarafından da ifade edildiği gibi ergenlik dönemi aileden çok arkadaşlarla zaman geçirilen, bir gruba ait olma ve grup tarafından kabul edilme ve onaylanmanın ergen için çok önemli olduğu bir dönemdir. Dolayısıyla bu sonuçta her iki cinsiyetteki ergenlerin ergenlik dönemini yaşamaları ve onlar için akran gruplarının önemli olmasının da etkili olduğu yönünde yorum getirilebilir.

Çalışma bulgularına göre öğrencilerin sınıf düzeylerine göre aileden algıladıkları sosyal destek düzeyleri anlamlı farklılık göstermemektedir. Literatür incelendiğinde sınıf düzeyi değişkeni ile ilgili bir araştırmaya rastlanmamış ancak onun yerine yaş değişkeni ile aileden algılanan sosyal destek arasındaki farkın incelendiği sınırlı sayıda araştırma yapıldığı görülmüştür. Örneğin Çakır ve Palabıyıkoglu (1997) tarafından yapılan araştırmada ergenler 12-14, 15-17 ve 18-22 yaş gruplarına ayrılmışlardır. 12-14 ve 18-22 yaş grubundaki ergenlerin destek kaynağı olarak ailelerini gördükleri buna karşın 15-17 yaş grubundaki ergenlerin ise aileleri yerine diğer önemli kişileri sosyal destek kaynağı olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Temel ve Aksoy'un (2001) ifade ettiği gibi ergenlik dönemi ortalama olarak 12-21 yaşları arasını kapsayan bir dönemdir. Bu yaş aralığını düşününce lise 1, 2 ve 3. sınıfların her birisinin birer yıllık dönemler olması sebebiyle birer yıllık aralarla ergenlerin ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyi farklılık göstermiyor

olabilir. Çakır ve Palabıykoğlu (1997) tarafından yapılan araştırmada 15-17 yaş grubunu lise grubu olarak düşünecek olursak araştırma sonuçlarına göre aile en önemli sosyal destek kaynağı olarak görülmemektedir. Ailenin ergenler için en önemli sosyal destek kaynağı olarak görülmemesi nedeniyle de lise döneminde sınıf düzeyi ile aileden algılanan sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı fark bulunamamış olabilir.

Araştırmada üst sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilerin ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyleri alt sosyo-ekonomik düzeyden gelenlere göre anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Araştırma bulguları Bayram (1999), Ünlü (2001) ve Soylu (2002) tarafından yapılan araştırmalarla benzerlik göstermektedir. Bu araştırmalarda da lise öğrencilerinin ailelerinin sosyo- ekonomik düzeylerine göre aileden algılanan sosyal destek düzeyleri arasında üst sosyo- ekonomik düzeyden gelenler lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Zaimoğlu (1991) tarafından yapılan araştırmada ise lise öğrencilerinin ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerine göre aileden algılanan sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Bu sonuç araştırma bulgularıyla farklılaşmaktadır.

Sosyo- ekonomik düzey; ailenin maddi geliri gibi ekonomik göstergeler kadar annenin ve babanın eğitim durumu, meslekleri gibi sosyal göstergeleri de içermektedir. Dolayısıyla alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilerin daha düşük maddi güce, anne babalarının eğitim durumları ve meslekleri itibarıyla de daha düşük bir konuma sahip olduklarını söylenebilir. Ergenlik dönemindeki birey için aile üyelerinden sosyal destek sağlamanın önemli olduğunu, aile üyeleri tarafından desteklenen bireylerin ergenlik dönemindeki problemleri daha rahat çözümleyebildiklerini bilmek ve buna uygun davranabilmek için anne ve babanın belli bir eğitim ve kültür düzeyinde bulunması gerekmektedir. Dolayısıyla alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilerin üst sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilerden, daha düşük düzeyde sosyal destek algılamalarının ailenin sosyal ve kültürel özellikleriyle ilişkili olabileceği düşünülebilir. Aynı zamanda alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocuk yetiştirme tutumları birbirinden farklı olabilir. Ayrıca ailenin maddi geliri sosyo-ekonomik düzey için önemli bir etkidir. Alt sosyo- ekonomik düzeydeki ailelerin anne baba eğitim durumları ve meslekleri itibarıyla daha düşük aylık gelire sahip oldukları düşünülebilir. Düşük gelire sahip

olan ailelerde henüz beslenme, barınma, giyim gibi temel ihtiyaçların bile yeteri kadar karşılanamayacağı düşünüldüğünde ergenlik dönemindeki çocuklarına gerekli sosyal desteği vermeleri ve bunu önemsemeleri pek mümkün olmayabilecektir. Ayrıca alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde çocuk sayısı da fazla olabilmektedir, dolayısıyla kardeş sayısının fazla olması da bu sonuçta etkili olmuş olabilir. Tüm bu sebeplerden dolayı alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen lise öğrencilerinin ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyinin daha düşük olduğu düşünülebilir.

Araştırma sonuçları öğrencilerin annelerinin eğitim durumlarına göre aileden algılanan sosyal destek düzeylerinin farklılaştığını göstermiştir. Anneleri lise mezunu olan ergenlerin ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyleri anneleri ilkokul mezunu olmayan ergenlerden daha yüksek düzeydedir. Elbir (2000) tarafından yapılan araştırmada anne eğitim düzeyi yükseldikçe lise 1. sınıf öğrencilerinin ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyinin yükseldiği sonucuna ulaşılmıştır. Baştürk (2002) tarafından yapılan araştırmada da benzer bulgulara rastlanmıştır. Buna karşın Kahriman (2002) ve Erdeğer (2001) tarafından yapılan araştırmalarda anne eğitim düzeyine göre aileden algılanan sosyal desteğin farklılaşmadığı bulunmuştur.

Anneler eğitim düzeyleri yükseldikçe çocuk yetiştirme, ergen psikolojisi gibi konulara karşı daha duyarlı ve bilgili olabilirler. Annelerin konuya karşı olan duyarlılıklarının ve sahip oldukları bilgilerin davranışlarına ve aile atmosferine de yansıdığı bu nedenle annesinin eğitim düzeyi daha yüksek olan ergenlerin annelerinin eğitim düzeyleri düşük olanlardan, daha yüksek düzeyde sosyal destek algılıyor olabilecekleri düşünülebilir.

Çalışmada öğrencilerin annelerinin çalışıp çalışmama durumlarına göre aileden algılanan sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı fark olmadığı görülmüştür. Araştırma bulguları Kahriman (2002) tarafından yapılan araştırma bulguları ile benzerlik göstermektedir. Ancak Elbir (2000) tarafından yapılan araştırmanın bulguları ile farklılaşmaktadır. Elbir (2000) anneleri çalışan ergenlerin ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyinin anneleri çalışmayan ergenlerden daha yüksek olduğunu bulmuştur.

Çalışan ve dolayısıyla çocuklarıyla geçirmek için daha az zamana sahip olan

annelerin de çalışmayan anneler kadar çocuklarıyla zaman geçirmeye ve onların ihtiyaçlarını karşılamaya çalıştıkları dolayısıyla algılanan sosyal destek açısından bu nedenle anlamlı bir farklılık olmadığı düşünülebilir.

Araştırmada babaları üniversite mezunu olan ergenlerin babaları ilkokul mezunu olan ergenlerden daha yüksek düzeyde sosyal destek aldıkları görülmüştür. Araştırma bulguları Bayram (1999) tarafından yapılan araştırmanın bulguları ile benzerlik göstermektedir. Buna karşın Elbir (2000) ve Erdeğer (2001) tarafından yapılan araştırmalarda anlamlı farklılık bulunamamıştır.

Anne eğitim durumunda olduğu gibi baba eğitim durumunda da eğitim seviyesi yükseldikçe ergen-ebeveyn iletişimi, ergenlik dönemindeki bireylerin özellikleri, ihtiyaçları gibi konulara karşı ebeveynlerin bilgi düzeyleri ve duyarlılıkları artıyor, bu nedenle ergenlik dönemindeki çocuklarına karşı daha duyarlı ve destekleyici davranıyor olabilirler, bu durum araştırma bulgularına da yansımış olabilir.

Çalışmada iki kardeş olan öğrencilerin ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyleri dört ya da daha fazla kardeş olanlardan yüksek bulunmuştur. Elbir (2000) ve Kahrıman (2002) tarafından yapılan araştırmalarda da benzer sonuçlara rastlanmaktadır.

Bu sonuç, ailedeki çocuk sayısı arttıkça çocuklara harcanan zamanın, gösterilen sabrın ve özenin, verilen desteğin daha fazla sayıda çocuk tarafından paylaşıyor olması sebebiyle dört ya da daha fazla sayıda kardeşe sahip olan ergenlerin diğerlerinden daha düşük düzeyde sosyal destek görüyor ve algılıyor olabileceği yönünde yorumlanabilir.

5.3. Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek

Arkadaşlardan algılanan sosyal destek ile ilgili bulgulara bakıldığında kız öğrencilerin arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyinin erkek öğrencilerden anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmektedir. Bayram (1999), Ünlü (2001) ve Baştürk (2002) tarafından yapılan araştırmalarda da kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha yüksek düzeyde sosyal destek algıladıkları bulunmuştur.

Ergenlik döneminde hemcinsleriyle daha yakın, sıcak ve samimi ilişkiler kurmak, sırlarını paylaşmak, arkadaşlarının problemlerini çözmelerine yardımcı olma yönündeki davranışlar kızlarda daha yoğun yaşanırken, erkekler daha çok birlikte zaman geçirme, çeşitli sportif etkinliklere katılma gibi daha yüzeysel ilişkiler kurmaktadır. Arkadaşlarıyla olan ilişkilerinin yoğunluk ve duygusal paylaşım açısından niteliklerinin farklı olması, kızların daha destekleyici arkadaşlık ilişkilerine sahip olmaları nedeniyle arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyinin erkeklerden daha yüksek olduğu düşünülebilir.

Çalışmada öğrencilerin sınıf düzeyi ile arkadaşlarından algılanan sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır. Literatürde sınıf düzeyi değişkeninin arkadaşlardan algılanan sosyal destek düzeyi ile arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Arkadaşlık ilişkileri ergenin sosyal gelişiminde önemli bir yere sahip olmasına karşın lise döneminin ergenlik döneminin sınırlı bir bölümünü kapsıyor olması nedeniyle sınıf düzeylerine göre arkadaşlardan algılanan sosyal destek düzeyi de değişmiyor olabilir.

Araştırmada öğrencilerin ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerine göre arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeylerinin farklılaştığı bulunmuştur. Üst sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilerin arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyleri alt sosyo-ekonomik düzeyden gelenlere göre anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Araştırma bulguları Zaimoğlu (1991) Çakır ve Palabıykoğlu (1997), Bayram (1997) ve Ünlü (2001) tarafından yapılan araştırmaların bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Buna karşın Kahrıman (2002) tarafından yapılan araştırmada ise öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeylerine göre arkadaşlardan algılanan sosyal destek arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur.

Ergenin arkadaşlarından sosyal destek sağlayabilmesi için onlarla sosyal ortamlarda bir araya gelmesi örneğin arkadaş grubu için önemli olan çeşitli sosyal etkinliklere katılması gerekmektedir. Ancak alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen ergenler kısıtlı maddi güce sahip olmaları sebebiyle bu tür etkinliklere üst sosyo-ekonomik düzeydekiler kadar katılamıyor dolayısıyla arkadaşlarıyla yeterli düzeyde paylaşımda bulunamıyor ve onlardan sosyal destek sağlayamıyor olabilirler. Bu

nedenle alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen ergenlerin arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyleri üst sosyo-ekonomik düzeyden gelenlerden daha düşük olabilir. Ayrıca alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen ergenler bir işte çalışma, kardeşlerinin bakımını üstlenmek, ev ile ilgili işlerde ebeveynlerine yardımcı olmak gibi çeşitli sorumluluklar yükleniyor olabilirler. Bu nedenle arkadaşlarıyla yeteri kadar zaman geçirmemeleri ve arkadaş ortamlarına yeteri kadar katılamamaları gibi nedenler de bu sonuçta etkili olabilir.

Çalışmada yakın arkadaşı olan öğrencilerin, yakın arkadaşı olmayan öğrencilere göre arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeylerinin anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmektedir. Kahrıman (2002) tarafından yapılan araştırmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Stokes (1983) geniş ve birbirine yakından bağlı arkadaşlık ilişkilerinin yalnızlık duygusunu azalttığını ve sosyal destek gereksinimini karşıladığını ifade etmiştir (Aktaran: Soriaş 1990).

Ergenlik dönemindeki sosyal gelişim düşünüldüğünde bireyin ailesi ve arkadaşları yakın çevresini oluşturmaktadır. Dolayısıyla ergenlerin sosyal destek sağlayabileceği yakın arkadaşlarının olmasının arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyini yükselttiği düşünülebilir.

5.4. Sosyal Yetkinlik Beklentisi

Sosyal yetkinlik beklentisi ile ilgili bulgulara bakıldığında kız ve erkek öğrencilerin sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Araştırma bulguları Fırıncioğlu (2005) ve Karahan, Sardoğan, Özkamalı ve Menteş (2006) tarafından yapılan çalışmalar ile benzerlik göstermektedir.

Sosyal yetkinlik beklentisi sosyal çevreyle olan ilişkileri kurma ve sürdürmede kendini yetkin görmeye ilişkilidir. Kılıçcı'nın da (2000) ifade ettiğı gibi ergenlik döneminde gerek kızlar gerekse erkekler için bir gruba dahil olma ve grup tarafından kabul edilmek oldukça önem taşımaktadır. Dolayısıyla gerek kızlar gerekse erkekler için sosyal ilişkiler ve kendini ifade edebilme önem taşıdığı için cinsiyetler arasında fark görülmemiş olabilir.

Sınıf düzeylerine göre öğrencilerin sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Araştırma bulguları Fıncioğlu (2005) tarafından yapılan çalışma sonuçları ile farklılık göstermektedir. Fıncioğlu, çalışmasında lise 1. sınıfların lehine anlamlı farklılık bulmuştur.

Sosyal yetkinlik beklentisi değişebilmek için daha uzun zamana ve farklı sosyal ortamlardaki deneyimlere ve geri bildirimlere ihtiyaç duyuyor olabilir. Lise öğrencilerinin benzer sosyal ortamlarda bulunmaları ve sınıf düzeyleri arasında uzun zaman aralıklarının olmaması sebebiyle sosyal yetkinlik beklentisi sınıf düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermiyor olabilir.

Bulgular üst sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilerin sosyal yetkinlik beklentisinin alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilere göre anlamlı derecede daha yüksek olduğunu göstermektedir. Araştırma bulguları Fıncioğlu (2005) tarafından yapılan çalışma ile benzerlik göstermektedir. Çalışmada ailesinin aylık geliri asgari ücretin üstünde olan lise öğrencilerinin asgari ücretin altında aylık geliri olan lise öğrencilerinden daha yüksek düzeyde sosyal yetkinlik beklentisine sahip oldukları bulunmuştur. Yuehua ve Shanggui (2004) tarafından yapılan araştırmada da sosyo-ekonomik düzey düştükçe sosyal yetkinlik beklentisinin de düştüğü bulunmuştur. Bu bilgiler araştırma bulgularını destekler niteliktedir.

Sosyal yetkinlik beklentisi kişinin sosyal ilişkileriyle ve bu ilişkilerdeki davranışlarından memnun olmasıyla yakından ilişkilidir. Üst sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde ebeveynler çocuklarının sosyal ilişkilerini geliştirmek amacıyla daha çok çaba gösteriyor ya da bunu destekliyor olabilirler. Örneğin herhangi bir grup etkinliğine katılmaları için alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelere göre daha destekleyici davranıyor olabilirler. Kendisine bu tür fırsatlar tanınan ergen, sosyal ilişki kurma ve sürdürme konusunda daha çok deneyim kazandığı için kendisini daha yetkin hissediyor olabilir.

Öğrencilerin kardeş sayıları ile sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. İki kardeş ve üç kardeş olan öğrencilerin sosyal yetkinlik beklentisi düzeyi dört ya da daha fazla kardeş olanlardan anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Kardeş sayısı ile sosyal yetkinlik beklentisi

arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla bir karşılaştırma yapmak mümkün olmamaktadır.

Sosyal yetkinlik beklentisi sosyal ilişkilerle ilgilidir. Kendisi dahil iki ya da üç kardeş olmak, doğumdan itibaren sosyal ilişkilerde deneyim sahibi olmak, iletişim kurma, sürdürme, kendini ifade etme becerilerini geliştirmek ve bu becerilerle ilgili geri bildirim sağlamak açısından bir avantaj sağlayabilir ve böylece sosyal yetkinlik beklentisini yükselten bir durum olarak ortaya çıkıyor olabilir. Ancak dört ya da daha fazla sayıda kardeş olma durumunda ise kardeş sayısının fazla olması sosyal ortamda kendini yeteri kadar ifade etmeyi zorlaştırıyor olabilir dolayısıyla fazla sayıda kardeşe sahip olmak ergenin sosyal yetkinlik beklentisini düşürüyor olabilir.

Araştırmada yakın arkadaşları olan öğrencilerin sosyal yetkinlik beklentisi düzeylerinin yakın arkadaşları olmayanlara göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmektedir. Yakın arkadaşları olması ve olmaması durumu ile sosyal yetkinlik beklentisi arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle bir karşılaştırma yapılamamaktadır.

Sosyal yetkinlik beklentisi, sosyal ilişkiler kurma ve bu ilişkileri sürdürmekle ilişkilidir. Yakın arkadaşlıklar sosyal ilişkileri de kapsamaktadır. Aynı zamanda yakın arkadaşların sosyal ilişkilerdeki performansları hakkında bireylere geri bildirimlerde bulunduklarını söylemek mümkündür. Bu nedenle yakın arkadaşlıklar kurabilen, sosyal ilişkileri ile ilgili geri bildirimler sağlayabilen ergenlerin sosyal yetkinlik beklentileri yüksek olabilir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonuçlarının genel değerlendirilmesi yapılmış ve gerek daha sonra yapılacak araştırmalara gerekse uygulamalara yönelik öneriler sunulmuştur.

6.1. Sonuçlar

Bu çalışma lise öğrencilerinin ailelerinden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği, aynı zamanda aileden algılanan sosyal destek düzeyinin cinsiyet, sınıf düzeyi, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, anne ve babanın eğitim durumu, annenin çalışıp çalışmaması ve kardeş sayısına göre; arkadaşlardan algılanan sosyal destek düzeyinin cinsiyet, sınıf düzeyi, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ve ergenin yakın arkadaşının olup olmamasına göre; sosyal yetkinlik beklentisi düzeyinin cinsiyet, sınıf düzeyi, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, kardeş sayısı ve ergenin yakın arkadaşının olup olmamasına göre incelendiği betimsel bir çalışmadır.

Araştırma sonuçları genel olarak özetlenecek olursa öğrencilerin ailelerinden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri arasında düşük düzeyde ilişki bulunmuştur. Aileden algılanan sosyal destek düzeyinde ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, anne- baba eğitim durumu ve kardeş sayısına göre fark bulunmuş; cinsiyet, sınıf düzeyi ve annenin çalışıp çalışmamasına göre fark bulunmamıştır. Arkadaşlardan algılanan sosyal destek düzeyinde cinsiyet, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, ergenin yakın arkadaşı olup olmamasına göre fark bulunmuş; sınıf düzeyine göre fark bulunmamıştır. Sosyal yetkinlik beklentisi düzeyinde ailenin sosyo- ekonomik düzeyi, kardeş sayısı ve ergenin yakın arkadaşı olup olmamasına göre fark bulunmuş; cinsiyet ve sınıf düzeyine göre fark bulunmamıştır.

6.2. Öneriler

6.2.1. Uygulamacılara Yönelik Öneriler

1. Araştırma sonuçları incelendiğinde özellikle alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen, anne babasının eğitim düzeyi düşük, kardeş sayısı fazla olan öğrencilerin ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyinin daha düşük olduğu görülmektedir. Okullarda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisleri tarafından bu öğrencilere yönelik olarak sosyal destek algılarını yükseltecek çalışmalar yapılabilir.

2. Araştırmada özellikle erkek öğrencilerin, alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen ve yakın arkadaşları olmayan öğrencilerin arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyinin daha düşük olduğu görülmektedir. Ergenlik döneminde arkadaşlarından yeteri kadar sosyal destek sağlayamayan, bir açıdan bakıldığında da dışlandığını düşünen öğrencilerin suça yönelik çeşitli davranışlarda bulunma ihtimali diğerlerine göre daha yüksek olabilmektedir. Bu nedenle okullarda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisleri tarafından bu öğrencilere yönelik olarak onların bu tür davranışlarda bulunmalarını önlemek amacıyla sosyal destek algılarını yükseltecek çeşitli çalışmalar yapılabilir.

3. Araştırma sonuçları incelendiğinde özellikle alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen ve kendisi dahil kardeş sayısı dört ya da daha fazla olan öğrencilerin sosyal yetkinlik beklentisi düzeylerinin diğer öğrencilere göre daha düşük olduğu görülmektedir. Sosyal yetkinlik beklentisi düşük olan öğrencilerin yalnız kalma ve dışlanma olasılıklarının da sosyal yetkinlik beklentisi yüksek olanlardan daha yüksek olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle okullarda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisleri tarafından öğrencilerin sosyal yetkinlik beklentisi düzeylerini yükseltmeye yardımcı olacak çeşitli çalışmalar yapılabilir.

4. Araştırma sonuçlarına bakıldığında aileden algılanan sosyal destek düzeyini arttırmak amacıyla okullarda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisleri tarafından ebeveynlere yönelik olarak ergen-ebeveyn iletişimi, ergenlik döneminde sosyal destek ihtiyacı ve bu konuda ebeveynlere düşen görevler gibi konularda seminer ve eğitim çalışmaları gerçekleştirilebilir.

6.2.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1. Araştırma sadece genel lise öğrencilerini kapsamaktadır. Bu değişkenlerle, farklı lise türlerinde yapılmış araştırma sayısı ise oldukça sınırlıdır, hatta bazı değişkenlerle ilgili olarak lise öğrencileriyle yapılmış araştırma bulunmamaktadır. Bu değişkenlerin kullanıldığı benzer çalışmalar özel lise, fen, Anadolu ve meslek liselerinde de yapılabilir.

2. Bu değişkenleri kullanarak lise türleri arasında karşılaştırmaların yapılacağı araştırmalar yapılabilir.

3. Lise öğrencilerinde sosyal destek, sosyal beceri, sosyal yetkinlik beklentisi, iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalar yapılabilir.

4. Farklı eğitim kademelerindeki öğrencilerin bu araştırmada kullanılan değişkenler açısından karşılaştırıldığı çalışmalar yapılabilir.

5. Araştırma liseye devam eden ergenler üzerinde yapılmıştır. Benzer bir çalışma çalışan ergenlerle de yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Abalı, O.(2004), *Ergenlik Dönemi ve Sorunları*, (1.Baskı) İstanbul : Epsilon Yayınevi.
- Akkapulu, E. (2005), “Ergenin Sosyal Yetkinlik Beklentisini Yordayan Bazı Değişkenler”, *Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Akın, Y.D. ve Ceyhan, E. (2005),“Resmi ve Özel Genel Lise Öğrencilerinin Ailelerinden, Arkadaşlarından ve Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri Açısından Kendini Kabul Düzeylerinin İncelenmesi”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 2, s.69-87.
- Annak, B.B. (2005), “Sosyal Destek, Sosyal Ağ, Yaşam Kalitesi ve Yaşam Doyumu: Duygu-Durum ve Anksiyete Bozukluğu Tanısı Alan Kişiler ve Düzenli Hemodiyaliz Tedavisi Gören Hastalar Açısından Bir Karşılaştırma”, *Yüksek Lisans Tezi*, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Arıcı, M. (2005), “Yatılı ve Ailesi ile Kalan Lise Öğrencilerinin Atılgnalık, Sosyal Destek ve Başarılarının Karşılaştırılması”,*Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Arlı, M. ve Nazik, M.H. (2001), *Bilimsel Araştırmaya Giriş* (1.Baskı), Ankara :Gazi Kitabevi.
- Armsden, G.C. ve Greenberg, M.T. (1987), “The Inventory of Parent and Attachment Individual Differences and Their Relationship to Psychological Well-Being in Adolescence”, *Journal of Youth and Adolescence*, 16 (5) s.427-454.
- Atkinson, R., Atkinson, R.C. ve Hilgard, E.R. (1995), *Psikolojiye Giriş I*, (1.Baskı) İstanbul: Sosyal Yayınları. Çevirenler: Kemal Atakay, Mustafa Atakay ve Aysun Yavuz.
- Aydın, B. (2005), *Çocuk ve Ergen Psikolojisi*, (2. Baskı) Ankara :Nobel Yayınevi.
- Bacanlı, H. (1997), *Kendini Ayarlamamanın Psikolojisi*, (1.Baskı) İstanbul:Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Bacanlı, H. (2000), *Gelişim ve Öğrenme*, (1.Baskı) Ankara: Nobel Yayınevi.
- Bal, H. (2001), *Bilimsel Araştırma Yöntem ve Teknikleri*, (1. Baskı) Isparta:Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları.

- Bandura, A. (1977), “Self- Efficacy: Towarda a Unifying Theory of Behavior Change”, *Psychological Review*, 84 (2), s. 191- 215.
- Bandura, A. (1995), “*Self- Efficacy in Changing Societies*, Australia: Cambridge University Press.
- Baran, G.(2006), “Matematik Yetkinlik Beklentisi Bilgilendirici Kaynaklarının Yordayıcılarının İncelenmesi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Başer, Z. (2006), “Aileden Algılanan Sosyal Destek ile Kendini Kabul Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Baştürk, D. (2002), “Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerde Algılanan Sosyal Desteğin Akademik Başarı Üzerine Etkisi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Bayram, D. (1999). “Bir Grup Gençte Ruhsal Belirti ile Sosyal Destek İlişkisi”, *Doktora Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Bezjak, J.E. ve Lee, J.W. (1990), “Relationship of Self- Efficacy and Locus of Control Constructs in Predicting College Students Physical, Fitness Behavior”, *Perceptual and Motor Skills*, 71 (2), s.499- 508.
- Bilgin, M.(1997), “Meslek Lisesi Öğrencilerinin Ailelerinin Bazı Demografik Değişkenlerinin Saptanması ve Ailelerinin Ergenlere İlişkin Sosyal İlişkiye Girme ve Kabul Algıları ile Ergenlerin Sosyal Yetkinlik Beklentisi ve Kendini Kabul Düzeylerinin Karşılaştırılması”, *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 2, Sayı 16, s.15-30.
- Bilgin, M. (1999), “14-18 Yaş Grubu Ergenlere Yönelik Sosyal Yetkinlik Beklentisi Ölçeği Geliştirme Çalışması”, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, Cilt 2, Sayı 12, s.7 -15.
- Budak, B. (1999), “Lise Öğrencilerinde Algılanan Sosyal Destek Düzeyi ile Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki”, *Yüksek Lisans Tezi*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Canetti, L., Bachar, E., Galili Weisstub E., De-Nour A.K. ve Shalev , A.Y. (1997), “Parental Bonding and Mental Health in Adolescence”, *Adolescence*, 32 (126), s.381-394.

- Cheng, C. (1997), "Role of Perceived Social Support on Depression in Chinese Adolescents. A Prospective Study Examining the Buffering Model", *Journal of Applied Social Psychology*, 27 (9), s. 800-820.
- Coleman, P. K. (2003), "Perceptions of Parent-Child Attachment, Social Self-Efficacy and Peer Relationships in Middle Childhood", *Infant and Child Development*, 12, s. 351-368.
- Compas, E.B., Lesley A.S., Wagner, M.B., Vannatta, K. (1986), "Relationship of Events and Social Support with Psychological Dysfunction Among Adolescents", *Journal of Youth and Adolescence*, 15 (3), s.205-221.
- Connly, J. (1989), "Social Self- Efficacy in Adolescence; Relations with Self- Concept, Social Adjustment and Mental Health", *Canadian Journal of Behavior Science Review*, 21 (3), s.258-269.
- Çakır, Y. ve Palabıyıkoglu, R. (1997), "Gençlerde Sosyal Destek-Çok BoyutluAlgılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması", *Kriz Dergisi*, 5 (1), s. 15- 24.
- Çelikkaleli, Ö. (2004), "Lise Öğrencilerinde Sosyal Yetkinlik Beklentisi ve Psikolojik İhtiyaçlar", *Yüksek Lisans Tezi*, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Çivilidağ, A. (2003), "Anadolu Lisesi ve Özel Lise Öğretmenlerinin İş Tatmini, İş Stresi ve Algılanan Sosyal Destek Düzeylerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Analiz", *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dekovic, M. ve Meeus, W. (1997), "Peer Relations in Adolescence: Effects of Parenting and Adolescents' Self-Concept", *Journal of Adolescence*, 20 (2), s.163-176.
- Demaray, M. K. ve Malecki. C. K.(2002), "The relationship between perceived social support and maladjustment for students at risk", *Psychology in the Schools*, 39(3), s.305-316.
- Dowda ,M., Dishman, R.K., Pfeiffer ,K.A., Pate, R.R. (2007), "Family Support for Physical Activity in Girls from 8th to 12th Grade in South Carolina", *Preventive Medicine*, 44 (2), s. 153-159.

- Due, P., Holstein, B., Lund, R., Modvig, J., Avlund, K. (1999), "Social Relations: Network, Support And Relational Strain", *Social Science and Medicine*, (48), s.661–673.
- Duru, E. (2008), "Üniversiteye Uyum Sürecinde Yalnızlığı Yordamada Sosyal Destek ve Sosyal Bağlılığın Doğrudan ve Dolaylı Rollerini", *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, Cilt 3, Sayı 29, s.13- 24.
- Efe, M. (2007), " 14 -16 Yaş Grubu Bireylerde Spor Çalışmalarının Sosyal Yetkinlik Beklentisi ve Atılganlık Üzerine Etkisi", *Doktora Tezi*, Uludağ Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Elbir, N. (2000), "Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Destek Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi", *Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Elmacı, F. (2001), "Parçalanmış ve Bütünlüğünü Koruyan Aileye Sahip Ergenlerin Depresyon ve Uyum Düzeylerinde Sosyal Destek Rolü", *Yüksek Lisans Tezi*, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Erdeğer, N. (2001), "Lise Öğrencilerinin Sosyal Destek ve Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi", *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erim, B. (2001), "Yetiştirme Yurtlarında ve Aileleri Yanında Yaşayan Ergenlerin, Benlik Saygısı, Depresyon ve Yalnızlık Düzeyleri ile Sosyal Destek Sistemleri Açısından Karşılaştırılması", *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Eylen, B. (2001), "Bilgi Verici Danışmanlığın Kansere Hastalarının Ailelerinin Sosyal Destek Becerileri Üzerine Etkisi", *Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Fırıncıoğlu, H. (2005), "Adlerian Odaklı Grupla Psikolojik Danışmanın Öğrencilerin Sosyal Yetkinlik Beklenti Düzeyleri Üzerindeki Etkisine Yönelik Deneysel Bir Çalışma", *Yüksek Lisans Tezi*, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Furukawa, T. ve Sarason, I.G.(1998), "Social Support and Adjustment to A Novel Social Environment", *International Journal of Social Psychiatry*, 44 (1), s.56-61.
- Gander, M.J. ve Gardiner, H. W. (2001), *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, (4.Baskı) Ankara : İmge Kitabevi. Yayına Hazırlayan: Bekir Onur.

- Gençdoğan, B. (2003), “Lise Öğrencilerinin Sınav Kaygısı ile Boyun Eğicilik Düzeyleri ve Sosyal Destek Algısı Arasındaki İlişkiler”, Yayıma Hazırlayanlar: Hakan Atılğan ve Mesut Saçkes, *VII.Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bildiri Özetleri*, s.148, Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği.
- Gökler, I. (2007), “Çocuk ve Ergenler İçin Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği Türkçe Formunun Uyarlama Çalışması: Faktör Yapısı, Geçerlik ve Güvenirliği”, *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 14 (2) , s. 90-99.
- Güçray, S.S. (1998), “Bazı Kişisel Değişkenler, Algılanan Sosyal Destek ve Atılğanlığın Karar Verme Stilleri ile İlişkisi”, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, Cilt 2, Sayı 9, s.7 -16.
- Gün, Z. (2002), “Çocuk ve Göç”, *Yüksek Lisans Tezi*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.
- Güngör, A. (1996), “Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Destek, Negatif Yaşam Olayları, Öfkenin İfade Edilme Biçimi ile Kendini Suçlamanın Fiziksel Sağlık ve Sosyal Uyumla Olan İlişkilerinin İncelenmesi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güzel, H.(2005), “Psikiyatrik Yardım Alan Ergenlerin Sosyal Destek Algıları ve Bunu Etkileyen Etmenler”, *Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Helsen, M., Vollebergh, W. ve Meeus, W. (2000), “Social Support from Parents and Friends and Emotional Problems in Adolescence”, *Journal of Youth and Adolescence*, 29 (3), s.319-335.
- Hoffman, M. A., Levy-Shiff, R., Ushpiz, V. (1993), “Moderating Effects of Adolescent Social Orientation on The Relation Between Social Support and Self-Esteem”, *Journal of Youth and Adolescence*, 22 (1), s.23-31.
- Holt, M. K. ve Espelage, D. L. (2005), “Social Support as a Moderator between Dating Violence Victimization and Depression/Anxiety among African American and Caucasian Adolescents”, *School Psychology Review*, 34 (3), s.309-328 (Erişim Adresi: <http://eric.ed.gov>- Education Resources Information Center - 15.04.2009)
- Huurre, T.M. Komulainen, E.J, Aro, H.M. (1999), “Social Support and Self Esteem Among Adolescents with Visual Impairments”.*Journal of Visual Impairment and Blindness*, 93 (1), s.26-37. (Erişim Adresi:

<http://eric.ed.gov> - Education Resources Information Center -
15.04.2009)

- Innes, J.M. ve Thomas, C. (1989), “ Attributional Style, Self- Efficacy and Social Avoidance and Inhibition Among Secondary School Students”, *Personality and Individual Differences*, 10 (7), s. 757- 762.
- Kahriman, İ. (2002), “Adolesanlarda Aile ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişki”, *Yüksek Lisans Tezi*, Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Kaltiala- Heine, R., Rimpela, M., Rantanen, P. ve Laippala, P. (2001), “Adolescent Depression: The Role of Discontinuities in Life Course and Social Support”, *Journal of Affective Disorders*, 64 (2), s.155-166.
- Karahan, T.F., Sardoğan, M.E., Özkamalı, E., Menteş, Ö. (2006), “Lise Öğrencilerinde Sosyal Yetkinlik Beklentisi ve Otomatik Düşüncelerin , Yaşanılan Sosyal Birim ve Cinsiyet Açısından İncelenmesi”, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, Cilt 3, Sayı 26, s.35- 45.
- Kashdan, T. B. ve Roberts, J. E. (2004), “Social Anxiety's Impact on Effect, Curiosity, and Social Self-Efficacy During a High Self-Focus Social Threat Situation”, *Cognitive Therapy and Research*, 28 (1), s.119-141.
- Kay, B. (2002), “Zihinsel Engelli ve Engelli Olmayan Çocuğa Sahip Anne ve Babaların Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri”, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kenny, M.E., Blustein, D. L., Chaves, A., Grossman, J.M. ve Gallagher, L.A. (2003), “The Role of Perceived Barriers and Relational Support in the Educational and Vocational Lives of Urban High School Students”, *Journal of Counseling Psychology*, 50 (2), s.142-155.
- Kılıçcı, Y. (2000), 6-15 Yaş Öğrencilerinin Gelişimsel Güçleri ve Kişilik Gelişimini Kolaylaştırma, (2.Baskı) Editör:Yıldız Kuzgun, *İlköğretimde Rehberlik*, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kıran-Esen, B. ve Aktuğ, T. (2007), “Ergenlerde Akran Baskısı ve Benlik Saygısının İncelenmesi”, *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 3, Sayı 33, s.13- 23.
- Kıran-Esen, B. ve Çelikkaleli, Ö. (2008), “Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Yetkinlik Düzeyleri ile Sürekli Öfke ve Öfke İfade Biçimlerinin İncelenmesi”, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, Cilt 3, Sayı 29, s.37-49.

- Kozaklı , H. (2006),“ Üniversite Öğrencilerinde Yalnızlık ve Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin Karşılaştırılması”, *Yüksek Lisans Tezi*, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Köse, E. (2006), “Liseli Ergenlerde Kişilik ve Sosyal Desteğin Yalnızlığa Olan Etkisinin İncelenmesi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kulaksızoğlu, A. (1998), *Ergenlik Psikolojisi*, (1.Baskı) İstanbul : Remzi Kitabevi.
- Kuzgun, Y. (2000), *Meslek Danışmanlığı*, (1. Baskı) Ankara : Nobel Yayınevi.
- Lepore, S. J., Evans, G. W., Schneider, M. L. (1991), “Dynamic Role of Social Support in The Link Between Chronic Stress and Psychological Distress”, *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(6), s. 899-909.
- Malecki, C.K. ve Elliott, S.N. (1999), “Adolescents Ratings of Perceived SocialSupport and Its Importance : Validation of The Student Social Support Scale”, *Psychology in The School*, 36 (6), s.473- 483.
- Mason, W. A. (2004), “General and Specific Predictors of Behavioral and Emotional Problems Among Adolescents”, *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 12 (1), s.49-61.
- Matsushima, R. ve Shiomi, K. (2003), “Self- Efficacy and Interpersonal Stress in Adolescence”, *Social Behavior and Personality an International Journal*, 31 (4), s. 323-332.
- Murris, P. (2002), “Relationship Between Self- Efficacy and Symptoms of Anxiety Disorders and Depression in a Normal Adolescent Sample”, *Personality and Individual Differences*, 32, s. 337- 348.
- Özbesler, C. (2001), “Çocukluk Çağı Lösemileri ve Sosyal Destek Sistemlerinin Aileİşlevlerine Etkisi” , *Doktora Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özgün, M.S. (2007), “ Okul Psikolojik Danışmanlarının Kişilik Özellikleri ile Mesleki Yetkinlik Beklentileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Payne, R. ve Jahoda, A. (2004), “ The Glasgow Social Self-Efficacy Scale- A New Scale for Measuring Social Self-Efficacy in People with Intellectual Disability”, *Clinical Psychology and Psychotherapy* , 11 (4), s.265-274.

- Prociano, M. E., Guinta, M. D., Buglione S. A. (1988), "Perceived Social Support and Subjective States in Urban Adolescent Girls". (Erişim Adresi: <http://eric.ed.gov> - Education Resources Information Center - 11.04.2009)
- Rak, C. F. ve Patterson, L. E. (1996), "Promoting Resilience in At Risk Children". *Journal Counseling and Development* , 74 (4), s.368-373. (Erişim Adresi: <http://eric.ed.gov> -Education Resources Information Center-14.04.2009)
- Rigby, K.(2000), "Effects of Peer Victimization in Schools and Perceived SocialSupport on Adolescent Well-Being", *Journal of Adolescence*, 23 (1) s. 57-68.
- Sağlam, S. (2007), "Lise Öğrencilerinin Ana -Baba İletişimi Sosyal Destek ve Ana -Baba Tutumu Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi", *Yüksek Lisans Tezi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Sarason, I.G., Levine, H., Bashom, R.B. , Sarason, B. (1983), "Assesising Socail Support Questionnaire", *Journal of Personality and Social Psychology*, 44(1) s.127 -139.
- Sayar, M. (2006), " A Longitudinal Study of the Relationship between Perceived Social Support and Psychological Well- Being of Adolescents from LowSocioeconomic Status", *Yüksek Lisans Tezi*, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sayma, H.İ. (2001), "İlköğretim 7 ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Yetkinlik Beklentilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi", *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Senemoğlu, N. (2007), *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*, (1. Baskı) Ankara : Gönül Yayıncılık.
- Sorias, O. (1989 a), "Sosyal Desteğin Değerlendirilmesi I: Kullanılan Ölçüm Araçlarının Gözden Geçirilmesi", *Psikoloji Seminer Dergisi*, Sayı 6-7,s.19-26.
- Sorias, O. (1989 b), "Sosyal Desteğin Değerlendirilmesi II: Toplumdan Seçilmiş Bir Örneklemde , Sosyal Ağın Yapısal Özellikleri ile Algılanan Destek", *Psikoloji Seminer Dergisi*, Sayı 6-7, s.27-40.
- Sorias , O. (1990), "Yaşam Stresine Karşı Koruyucu Olarak Sosyal Destekler", *Psikoloji Seminer Dergisi Özel Sayısı* , Sayı18 , s.805- 811.

- Soylu, Ö. (2002), “Üniversite Sınavına Hazırlanan Öğrencilerin Ailelerinden Sosyal Destek Algılayıp Algılamama Durumlarına Göre Psikolojik Belirtiler Yönünden İncelenmesi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Sürücü, M. (2005), “Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk ve Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şenel, İ. (2001), “Yetiştirme Yurtlarında Kalan Öğrencilerin Grup Sorumlularından Aldıkları Desteğin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” ,*Yüksek Lisans Tezi* , Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şirvanlı-Özen, D. (1998), “Eşler Arası Çatışma ve Boşanmanın Farklı Yaş ve Cinsiyetteki Çocukların Davranış ve Uyum Problemleri ile Algıladıkları Sosyal Destek Üzerindeki Rolü”, *Doktora Tezi* , Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tardy, C. (1985), “ Social Support Measurement”, *American Journal of Community Psychology*, 113 (2), s. 187-202.
- Temel, Z.F. ve Aksoy, A. (2001), *Ergen ve Gelişimi*, (1.Baskı) Ankara: Nobel Yayınevi.
- Terzi, Ş. (2008), “Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Dayanıklılıkları ve Algıladıkları Sosyal Destek Arasındaki İlişki”, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, Cilt 3, Sayı 29, s.1-11.
- Thoits, P.A., (1986), “Social Support as Coping Assistance”, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 54, s.416-423.
- Topses, G. (2003), *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*, (1.Baskı) Ankara: Nobel Yayınevi.
- Torres, J. B. ve Solberg, V. C. (2001), “Role of Self-Efficacy, Stress, Social Integration, and Family Support in Latino College Student Persistence and Health”, *Journal of Vocational Behavior*, 59 (1), s.53-63.
- Torun, A. (1995), “Tükenmişlik, Aile Yapısı ve Sosyal Destek İlişkileri Üzerine Bir İnceleme”, *Doktora Tezi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Uchino, B., Cacioppo, J., Kiecolt-Glaser, J. (1996), “The Relationship Between Social Support and Physiological Processes: A Review with Emphasis on Underlying Mechanisms and Implications for Health”, *Psychological Bulletin*, 119 (3), s. 488-531.
- Uzman, E. (2004), “Sosyal Destek Düzeyleri Farklı Üniversite Öğrencilerinin Bazı

- Değişkenlere Göre Kimlik Statüleri”, *XII.Eğitim Bilimleri Kongresi*, Cilt 2, s.805- 826, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Ünlü, H. (2001), “Lise Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyal Desteğin ve Ego Kimlik Statülerinin Sosyo- Ekonomik Düzey ve Cinsiyete Göre İncelenmesi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ünlü, V. (2004), “ Karşı Cinsle İlişkide Sosyal Yetkinlik Beklentisi Ölçeği”, *Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Ünüvar, A. (2003), “Çok Yönlü Algılanan Sosyal Desteğin 15-18 Yaş Arası Lise Öğrencilerinin Problem Çözme Becerisine ve Benlik Saygısına Etkisi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Van Beest,M. ve Baervelat , C. (1999), “The Relationship Adolescents Social Support from Parents and from Peers”, *Journal of Early Adolescence*, 34 (133) s. 193- 201.
- Wall, J., Covell, K., Macintyre ,P.D. (1999), “Implications of Social Supports for Adolescents’ Education and Career Aspirations”, *Canadian Journal of Behavioural Science*, 31 (2), s. 63-71.
- Wight,R.C., Botticello, A.L., Aneshensel, C.S. (2006), “Socioeconomic Context, Social Support and Adolescent Mental Health: A Multilevel Investigation, *Journal of Youth and Adolescence*, 35 (1) s. 109-120.
- Windle , M. (1990), “Temperament and Social Support in Adolescence: Interrelations with Depressive Symptoms and Delinquent Behaviors”, *Journal of Youth and Adolescence*, 21 (1) , s.19-24.
- Yalçın, İ. (2004), “Ailelerinden Algıladıkları Destek Düzeyleri Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri”, *Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yavuzer, H. (2001), *Çocuk Psikolojisi*, (20. Baskı) İstanbul : Remzi Kitabevi.
- Yazgan İnanç, B., Bilgin ,M. ve Kılıç Atıcı , M. (2004), *Gelişim Psikolojisi, Çocuk ve Ergen Gelişimi*, (1.Baskı) Adana: Nobel Kitabevi.
- Yıldırım, İ. (1997), “Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Geliştirilmesi Güvenirliği ve Geçerliliği”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 13, s. 81-87.
- Yıldırım ,İ. (1998 a), “Akademik Başarı Düzeyleri Farklı Olan Lise Öğrencilerinin Bazı

- Değişkenlere Göre Sosyal Destek Düzeyleri”, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, Cilt 2, Sayı 10, s.33- 45.
- Yıldırım, İ. (1998 b), “Akademik Başarı Düzeyleri Farklı Olan Lise Öğrencilerinin Sosyal Destek Düzeyleri”, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* , Cilt 2, Sayı 9, s.33- 39.
- Yıldırım,İ. (2000), ”Akademik Başarının Yordayıcısı Olarak Yalnızlık, Sınav Kaygısı ve Sosyal Destek”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 18, s. 167-176.
- Yıldırım,İ. ve Ergene,T. (2003), ”Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarılarının Yordayıcısı Olarak Sınav Kaygısı , Boyun Eğici Davranışlar ve Sosyal Destek”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 25, s. 224-234.
- Yıldırım,İ. (2004 a), ” Lise Öğrencilerinde Boyun Eğici Davranışların Yaygınlığı”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 26, s. 220-228.
- Yıldırım,İ. (2004 b), ”Depresyonun Yordayıcısı Olarak Sınav Kaygısı, Gündelik Sıkıntılar ve Sosyal Destek” , *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 27, s. 241-250.
- Yıldırım,İ. (2006), ”Akademik Başarının Yordayıcısı Olarak Gündelik Sıkıntılar ve Sosyal Destek” , *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 30, s.258- 267.
- Yuehua, T. ve Shanggui, S. (2004), “A Study on General Self- Efficacy and Subjective Well- Being of Low SES College Students in a Chinese University”, *College Student Journal*, 38(4), s.637-643.
- Yörükoğlu, A. (2000), *Gençlik Çağı, Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunları*, (11. Baskı) İstanbul: Özgür Yayınları.
- Zaimoğlu, S. (1991), “Adolesanlarda Toplumsal Destek Algısı”, *Uzmanlık Tezi*, Akdeniz Üniversitesi, Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Antalya.

T.C.
ADANA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

SAYI :B.08.4.MEM.4.01.00.05.040/ 60707
KONU: Tez

12/12/2007

VALİLİK MAKAMINA
ADANA

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Müdürlüğünün 29/11/2007 tarih ve 4276 sayılı yazılarında;

Fakültelerinin, İlköğretim, Anabilim Dalı Yüksek lisans öğrencisi Begüm ŞENCAN'ın
danışmanı Prof. Dr. Banu İNANÇ yönetiminde uygulamak istediği "Lise Öğrencilerinin
algıladıkları Sosyal Destek Düzeyi İle Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeyleri Arasındaki
İlişkinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi" konulu Tez çalışması için izin isteminde
bulunmaktadır.

Söz konusu Tez çalışmasının ilimize bağlı Seyhan ve Yüreğir İlçelerinde ekli listede
bulunan okul Müdürlüklerinde Eğitim-Öğretim aksatılmadan 01/12/2007-01/06/2008 tarihleri
arası uygulamaları, Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Atilla GÜLSAR
Müdür

OLUR
12/12/2007
Reşat ÖZDEMİR
Vali a.
Vali Yardımcısı

T.C.
ADANA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

SAYI :B.08.4.MEM.4.01.00.05.040/ 60713
KONU: Tez

13.12/2007

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
(Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü)
ADANA

İLGİ: 29.11.2007 tarih ve 4276 sayılı yazınız.

İlgi yazınızla, Enstitünüz, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Begüm ŞENCAN' ın danışmanı Prof. Dr. Banu İNANÇ yönetiminde uygulamak istediği "Lise Öğrencilerinin algıladıkları Sosyal Destek Düzeyi İle Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi" konulu tez çalışması ile ilgili Vatilik Makamından alınan 13/12/2007 tarih ve 60707 sayılı onay örneği ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve anket sonucunun müdürlüğümüze gönderilmesi hususunda gereğini arz ederim.

Eki:1- Onay Örn.
2- Anket Çalışması
3- Okul listesi

1
Ayila GÜLSAR
Müdür

25.12.2007
4276-2007

Adana İl Millî Eğitim Müdürlüğü
Kültür Bürosu Dah:1668

Tel : 0 322 4588371/80
Faks:0 322 4588395

Elektronik Posta
Web:adana.meb.gov.tr

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER:

Adı Soyadı : Begüm ŞENCAN
Doğum Yeri –Doğum Tarihi : Mersin- Tarsus / 1982
E-Posta : begumsencan@yahoo.com.tr

ÖĞRENİM DURUMU:

Yüksek Lisans (2004 – 2009) : Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı – Adana
Lisans (2000 – 2004) : Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Psikolojik
Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı – Adana
Lise (1996 – 1999) : Tarsus Cengiz Topel Lisesi - Mersin
Ortaokul (1993 -1996) : Tarsus Kasım Ekenler Ortaokulu - Mersin
İlkokul (1988-1993) : Tarsus Sadık Eliyeşil İlkokulu - Mersin

ÇALIŞMA HAYATI :

(2004 -) : Çukurova Salbaş Lisesi – Adana